

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

ГОДИШЕН ДОКЛАД 2022

Building bridges

ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА
ГОДИШЕН ДОКЛАД 2022

Рисунка: Анри Кулев

© Център за изследване на демокрацията, 2022
София 1113, ул. „Александър Жеков“ 5

Център за изследване на демокрацията

Прокарване на мостове между науката и политиката

Създаден в края на 1989 г., Центърът за изследване на демокрацията е интердисциплинарен институт, който работи за развитието на демократичните ценности и пазарната икономика. Центърът е независима организация, която подкрепя процеса на реформи в България чрез мобилизиране на гражданското общество и въздействие върху обществените политики.

Целите на Центъра са:

- да осигури институционална среда за формиране на ефективни обществени политики за добро управление, спазване на основните права и свободи и активна роля на България в европейските интеграционни процеси;
- да инициира и подкрепя институционалните реформи в страната и Европейския съюз в областта на правосъдието и вътрешния ред;
- да съдейства за институционалното и организационното укрепване на нестопанския сектор в България;
- да осъществява мониторинг и оценка на функционирането на институциите и принципите на демокрацията и пазарната икономика.

„Прокарването на мостове“ е утвърден метод за обединяване усилията за социална промяна и създаване на нови партньорства. Центърът за изследване на демокрацията започна своето съществуване като аналитичен център, но през последното десетилетие той се утвърди не само като генератор на идеи, а и като активен участник във формирането и осъществяването на редица обществени политики. Центърът е партньор за България на редица европейски институции, мрежи и инициативи като Агенцията на Европейския съюз за основните права и Годишната оценка на световната конкурентоспособност на Института за развитие на управлението в Швейцария.

Центърът за изследване на демокрацията е инициатор и движеща сила на социалната промяна в няколко области, традиционно смятани за запазена територия на държавните институции, като разработване и мониторинг на антикорупционни политики и практики и реформи в сектора на националната сигурност, вкл. анализ и противодействие на конвенционалната и организираната престъпност. Усилията на Центъра са насочени и към формирането на нова култура на сътрудничество и доверие в обществена среда с наследена фрагментация и непрозрачност, което е също толкова важно, колкото и реализирането на конкретни социални цели и проекти.

Център за изследване на демокрацията
София 1113, ул. „Александър Желюв“ 5
тел.: (+359 2) 971 3000
факс: (+359 2) 971 2233
E-mail: csd@online.bg
www.csd.bg

Съдържание

УВОД	7
ЧАСТ ПЪРВА: ПРОГРАМИ	9
ПРАВНА ПРОГРАМА	11
I. СИГУРНОСТ И НАКАЗАТЕЛНО ПРАВОСЪДИЕ	12
II. ЗАЩИТА НА УЯЗВИМИ ГРУПИ	15
III. РАВЕНСТВО И МНОГООБРАЗИЕ	18
IV. ОСНОВНИ ПРАВА	18
ИКОНОМИЧЕСКА ПРОГРАМА	19
I. ЧУЖДО АВТОРИТАРНО ВЛИЯНИЕ И ДЕЗИНФОРМАЦИЯ	20
II. ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА КОРУПЦИЯТА, НЕЗАКОННОТО ФИНАНСИРАНЕ И ЗАВЛАДЯВАНЕТО НА ДЪРЖАВАТА	24
III. ИКОНОМИЧЕСКА СИГУРНОСТ И НЕДЕКЛАРИРАНА ЗАЕТОСТ	30
IV. ИНОВАЦИИ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ	32
ПРОГРАМА „ЕНЕРГЕТИКА И КЛИМАТ“	35
I. ИЗМЕРВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА И КЛИМАТИЧНАТА СИГУРНОСТ	36
II. ОФШОРЕН ВЯТЪР	39
III. ДЪЛГОСРОЧНА ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ И ЕНЕРГИЙНА ЕФЕКТИВНОСТ	41
IV. ЕНЕРГИЙНА БЕДНОСТ И СОЦИАЛНА ПОДКРЕПА ЗА СПРАВЕДЛИВИЯ ПРЕХОД	43
ПРОГРАМА „СИГУРНОСТ“	47
I. КОНВЕНЦИОНАЛНА ПРЕСТЪПНОСТ	48
II. ОРГАНИЗИРАНА ПРЕСТЪПНОСТ	48
III. РАДИКАЛИЗАЦИЯ И НАСИЛСТВЕН ЕКСТРЕМИЗЪМ	52
IV. ОЦЕНКА НА ПОЛИТИКИ В ОБЛАСТТА НА СИГУРНОСТТА И ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ	53
СОЦИОЛОГИЧЕСКА ПРОГРАМА	55
I. МИГРАЦИЯ, ИНТЕГРАЦИЯ И ПРОГНОЗИРАНЕ НА МИГРАНТСКИТЕ ПОТОЦИ	56
II. СОЦИАЛНО ПРИОБЩАВАНЕ НА УЯЗВИМИ ГРУПИ	57
III. УПРАВЛЕНИЕ НА РЕЛИГИЯТА И ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА РАДИКАЛИЗАЦИЯТА НА РЕЛИГИОЗНА ОСНОВА	59
IV. ЕНЕРГИЙНО ГРАЖДАНСТВО И ЕНЕРГИЙНА ДЕМОКРАЦИЯ	60

ЧАСТ ВТОРА: АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ	61
ИНСТИТУЦИОНАЛНО РАЗВИТИЕ	63
КОМУНИКАЦИИ	64
СТАЖАНТСКА ПРОГРАМА	65
КОНСУЛТАНТСКИ ЗВЕНА НА ЦЕНТЪРА:	
„ВИТОША РИСЪРЧ“ И „ПРОЕКТ 1“	68
ПРОГРАМНА И АДМИНИСТРАТИВНА СТРУКТУРА	69

УВОД

През изминалата година работата на Центъра за изследване на демокрацията беше неразривно свързана с продължаващия политически дебат относно реакцията на Европа и Запада спрямо нахлуването на Русия в Украйна и смекчаването на последиците от него, както в европейски, така и в световен мащаб.

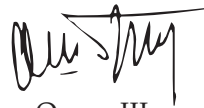
Използвайки безскрупулно най-мощното си външнополитическо оръжие – енергията – Кремъл разединява Европа и отслабва способността ѝ да формира единен отговор на агресията. Време е европейските лидери да признаят прекомерната зависимост на Европа от руските изкопаеми горива и да се противопоставят на все по-интензивните опити на Кремъл да разиграва енергийната карта. През последната година Центърът задълбочи усилията си за разобличаване на Кремълския наръчник в енергетиката и на олигархичните мрежи, способстващи за завладяване на държавата, незаконни финансови потоци, дезинформация и стратегическа корупция, и позволяващи на Русия да превръща енергията в оръжие. През 2022 г. Центърът създаде *Индекс на рисковете за енергийната и климатичната сигурност* – значим практически инструмент за формулиране на съгласувани евроатлантически политики и за подпомагане създаването на стабилен Европейски енергиен съюз, насочен към основните енергийни и климатични уязвимости на държавите членки. Организацията работи за определяне на националните и регионалните политически приоритети за преодоляване на авторитарното геоекономическо влияние на Русия в сътрудничество с политическите кръгове в Брюксел, Берлин, Рим, София и Югоизточна Европа. Един от най-важните приоритети по пътя към тази цел е ускоряването на зеления преход в Европа, за което Центърът вече е разработил базирани на данни решения. Тези инструменти предлагат подробни варианти за съгласуване на краткосрочните, традиционни подходи към енергийната сигурност и дългосрочните приоритети на прехода към нисковъглеродна икономика. Енергийните експерти на Центъра работят и за насърчаване използването на офшорна вятърна енергия в България и Румъния, която има значителен потенциал за укрепване на енергийната сигурност на двете страни.

Постигането на изброените цели е невъзможно, без Европа да полага непрестанни усилия срещу завладяването на държавата в рамките на Съюза, в Западните Балкани, в Източното партньорство, а и в глобален мащаб. Разработените от Центъра практически препоръки и инструменти в тази област, най-вече *Диагностична оценка на завладяването на държавата*, са незаменим елемент в дебата за антикорупционните политики и средство за ускоряване на реформите, водещи до по-добро управление в Европа.

Осъществяването на замисъла за основан на правила преход към демокрация в Западните Балкани, Украйна и Молдова е от решаващо значение за утвърждаването на ЕС като глобална геополитическа сила. В тази връзка, Центърът за изследване на демокрацията продължава да работи за подобряване

управлението в Югоизточна Европа чрез публично-частно партньорство. През 2022 г. Центърът, съвместно с партньори от гражданското общество и представители на правителството, разработи редица решения за привличане на конструктивен капитал в България и Северна Македония. Нарастването на законните капиталови потоци има потенциала да увеличи благосъстоянието на гражданите на двете страни и да укрепи икономическата сигурност на ЕС и НАТО.

София, декември 2022 г.

д-р Огнян Шентов
Председател на Управителния съвет

Част първа Програми

Тази страница умишлено е оставена празна.

Правна програма

През 2022 г. Правната програма съсредоточи усилията си в четири основни области: сигурност и наказателно правосъдие, защита на уязвими групи, равенство и многообразие, и основни права.

- **Сигурност и наказателно правосъдие.** Дейностите в това направление бяха насочени към укрепване капацитета на съдебните, полицейските и затворните органи за предотвратяване и противодействие на конвенционалната престъпност, насилствения екстремизъм и тероризма, към противодействие на възникващите химически, биологични, радиологични и ядрени заплахи (ХБРЯ), към насърчаване зачитането на основните права при разкриването на информация и медийното отразяване на наказателни дела, както и към подготовка за въвеждане на стандарти за спазване на основните права при предварителното задържане и алтернативните на него мерки.
- **Защита на уязвими групи.** Центърът работи за подобряване интеграцията и социалното приобщаване на мигрантите, за противодействие на антициганските прояви чрез обучение на специалисти и овластяване на ромските общности, както и за ефективно и съгласувано прилагане на правото и политиката на ЕС в областта на детското правосъдие.
- **Равенство и многообразие.** Центърът е сред учредителите на българската Харта за многообразието и през годината продължи да насърчава ценности като равенство, многообразие и приобщаване, привличайки активно нови членове на Хартата и подпомагайки въвеждането на процедури за управление на многообразието на работното място.
- **Основни права.** Като член на мрежата FRANET на Агенцията на ЕС за основните права, Центърът участва в събирането на данни и информация за изследванията на Агенцията в области като: социални права и равенство в периода на възстановяване от пандемията от Ковид-19, правни разпоредби относно ролята на гражданските организации, противодействие на расизма в полицейската дейност, капацитет на инспекциите по труда за прилагане на Директивата за санкциите срещу работодателите, застаряване на населението в цифровите общества, права на човека в частния бизнес, отражение на войната в Украйна върху спазването на основните права, както и данни за населението на отдалечени райони, изложено на риск от нарушаване на правата му.

I. Сигурност и наказателно правосъдие

Центърът продължи активното си участие в редица общоевропейски инициативи, насочени към укрепване на капацитета на съдебните, полицейските и затворните органи за предотвратяване и противодействие на конвенционалната престъпност, насилствения екстремизъм и тероризма. Дейностите в областта на престъпността и правосъдието бяха насочени и към медийното отразяване на наказателни дела и последиците от него по отношение на презумпцията за невинност и правото на справедлив съдебен процес.

Укрепването на **трансграничното сътрудничество** чрез разширяване на съществуващите партньорски мре-

жи на местно равнище и разработване на приспособими към националните условия инструменти за изграждане на капацитет беше основен акцент в работата в тази област. Центърът участва в няколко изследвания, засягащи тероризма и неговото разследване и наказателно преследване. Беше проведена международна конференция относно **превантивните мерки и трансграничното съдебно и полицейско сътрудничество** с акцент върху предизвикателствата за обезпечаването на основните права при прилагането на европейските инструменти, базирани на принципа на взаимно признаване в наказателното правосъдие. В конференцията взеха участие представители на правоприлагащите и правораздавателните органи и академичните среди. Сред лекторите бяха водещи изследователи и

Международна конференция „Превантивни мерки и трансгранично съдебно и полицейско сътрудничество“, София, 7 юли 2022 г.

експерти от България, Италия и Нидерландия.

Центърът координира и общоевропейска инициатива за разработване методология за оценка на националния капацитет за противодействие на **нововъзникващи химически, биологични, радиологични и ядрени заплахи (ХБРЯ)**. През последните години зачестяват ХБРЯ атаките срещу отделни индивиди и инфраструктурни обекти от страна на враждебно настроени държави и недържавни субекти, които се възползват от най-съвременните научни и технологични постижения. Центърът участва в разработването на няколко **практически инструмента** за укрепване на ХБРЯ сигурността на национално равнище. Съвместно с партньори от Германия, Гърция и Испания беше проведен семинар за **противодействие на злоупотребата с ХБРЯ материали и свързаната с тях информация**. В събитието взеха участие представители на правоприлагащите органи, специали-

зираните звена за национална сигурност и гражданското общество, включително академичната общност. Целта на конференцията бе да насърчи диалога относно възникващите ХБРЯ заплахи и да спомогне за обмяната на опит и добри практики за подобряване на готовността за реагиране в случай на умишлено причинени ХБРЯ инциденти

Като координатор на инициативата **ARISA** Центърът продължи да работи за спазване на **основните права при медийното отразяване и разкриването на информация за наказателни дела** и за смекчаване на отрицателните последици върху живота на предполагаемите извършители и техните семейства в случаите на публикуване на твърде подробна информация за наказателното производство. В инициативата, която се осъществява от 2017 г. и е насочена към укрепване правата на заподозрените, обвиняемите и осъдените лица, участват организации от цяла Европа. През 2022 г.

Центърът изготви **наръчник за разкриване на информация по наказателни дела**, предназначен за професионалисти в областта на наказателното правосъдие и медиите. Документът съдържа набор от стандарти за разкриване и публикуване на информация по наказателни дела при спазване на презумпцията за невинност и процесуалните права на заподозрените и обвиняемите. С цел достъпност за целевата аудитория, наръчникът е представен и под формата на **интерактивна онлайн публикация**. Специалистите по наказателно правосъдие, правоприлагащите органи, адвокатите и академичните среди бяха запознати с публикацията на конференция, озаглавена „Презумпцията за невинност и правата на обвиняемите и подсъдимите в наказателния процес“. С това събитие беше приключена те-

Мария Стоянова (вляво) и Мария Дойчинова, анализатори от Центъра за изследване на демокрацията, представят наръчника за разкриване на информация и медийно отразяване на наказателни дела, София, 24 март 2022 г.

PRETRIAD
International pre-trial detention alternatives

Pre-trial detention, its alternatives, and the European Supervision Order
For Judges, Prosecutors, Court Clerks, Probation Officers, Lawyers, and Law Students

ONLINE COURSE
2 Hours | Self-paced

Free Sign up now

INTRODUCTORY MODULE
- Pre-trial detention in the European Union
- Pre-trial detention in the different Member States

ALTERNATIVES TO DETENTION
- Alternatives to pre-trial detention
- Applying alternatives adequately

EUROPEAN DIMENSIONS
- Pre-trial detention: the case of foreigners
- The European Supervision Order

мата за медийното отразяване на наказателни дела, като през следващите две години и половина се предвижда инициативата ARISA да работи по проблемите на [правата на осъдените деца](#).

Въз основа на дългогодишния си изследователски опит в областта на [лишаването от свобода](#) Центърът продължи да насърчава [използването на алтернативни на предварителното задържане мерки](#), подготвяйки въвеждането на общи стандарти за съблюдаване на основните права при [предварителното задържане и неговите алтернативи](#). Екипът на Центъра участва в разработването на онлайн курс по темите [предварително задържане, алтернативи мерки и Европейска заповед за надзор](#), предназначен за съдии, прокурори, служители на съда и адвокати. Обучителният курс е от полза и за служители на правоприлагащите органи, затворите и пробационните служби, както и за студенти по право. Експерти от Центъра участ-

ваха с изказвания в престижна международна конференция по въпросите на предварителното задържане в Берлин и в онлайн дискусия, организирана от Европейската съдебна мрежа (ЕНС), както и като наблюдатели в още четири международни събития по въпросите на предварителното задържане и алтернативните мерки в Италия, Германия, Румъния и Португалия. Въз основа на проведените дискусии и мненията на лекторите, екипът на Центъра изготви доклад по разискваните въпроси.

II. Защита на уязвими групи

Центърът продължи да се ангажира с [интеграцията и социалното приобщаване на мигрантите](#). Съвместно с четиринадесет партньори от цяла Европа Центърът разработи и тества платформата IMMERSE, която предоставя на мигрантите, бежанците и търсещите убежище достъп до обществени услуги и ресурси и подпо-

PERCEPTIONS

Policy Brief

April 2022

Migrants & ICTs
How to Use Digital Tools and Digital Media to Reach Migrants
Lada Katarova (Center for the Study of Democracy)

Executive Summary

This policy brief provides developers of ICT4RM (Information and communications technology for refugees and migrants) solutions, tools and resources with practice-oriented recommendations on the process of designing, implementing and evaluating digital products. It does so with a view of engaging target user bases sustainably, efficiently and successfully. The brief presents the most common use cases of ICT4RM to demonstrate the breadth of utility of those solutions. It also raises awareness on key challenges that have a bearing on creating digital tools for migrants.

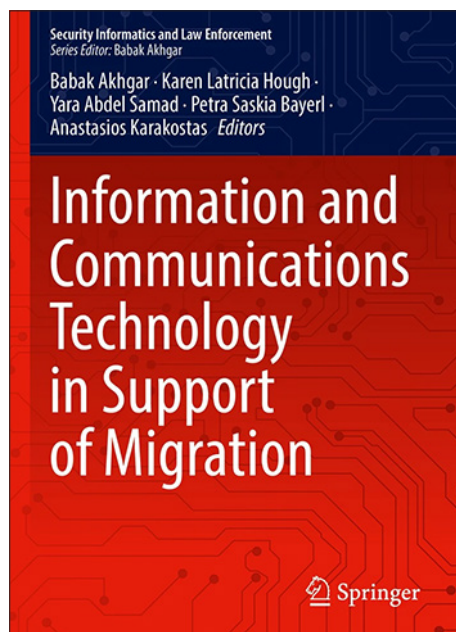
The spread of mobile tech, and the preference of migrants prior to, during and after their migration journeys for this type of smart devices, open a vast discussion about the uses of digital tools and media to reach and engage migrants. The policy brief builds on the considerable work done under the PERCEPTIONS project. In the first substantive section, a spectrum of use cases for ICT4RM are described and backed by real-life examples, illustrating that ICT solutions can fill vital niches in service provision for refugees and migrants in an impactful and meaningful manner. The second section offers a succinct summary of enabling and prohibitive factors, risks and challenges related to ICT4RM. The goal is to enhance knowledge on the importance of designing responsive and ethical innovations. Finally, the recommendations offer a pathway to designing and implementing successful, efficient and engaging digital solutions in the area of migration and integration through human rights based and participatory perspectives.

POLICY BRIEF | MIGRANTS & ICTS 1

мага търсенето на работа, жилище и образование. Продължи и активното участие на екипа в съвместна **инициатива** на 25 изследователски института и правоприлагащи органи от 15 държави, изследваща **влиянието на новите технологии и социалните медии върху възприятията за Европа в държави извън континента**. С цел насърчаване на дигиталната интеграция на мигрантите, Центърът за изследване на демокрацията публикува **кратък обзор** на тема създаване и прилагане на информационно-технологични решения в тази област. Други три доклада бяха посветени на **Ковид-19, миграцията и правата на човека, жилищното настаняване и безопасното транзитно преминаване на мигрантите**. Центърът координира и участието на 179 експерти от български институции на национално и местно равнище в проучване на добрите практики в работата с мигранти.

Създадената в рамките на тази инициатива онлайн платформа **PERCEPTIONS** се състои от два основни компонента – информационен портал с отворен достъп, съдържащ статии, ресурси и ръководства, както и секция за търсене на подходящ експерт, и платформа с ограничен достъп, използвана за сътрудничество и обмен между експертите и предоставяща информационни материали, препоръки, планове за действие, наръчници за кампании и обяви за изследователски проекти. Платформата беше подложена на предварителна оценка от представители на компетентни институции, неправителствени организации и експерти в рамките на поредица национални семинари и онлайн проучвания, като Центърът координира оценката от страна на българските експерти.

Представители на Центъра взеха участие в конференцията „Съвместни ин-

формационно-технологични решения в помощ на интеграцията на мигрантите: Предизвикателства, решения и устойчивост“. В наръчника „Информационните и комуникационните технологии в подкрепа на мигрантите – информатика на сигурността и правоприлагане“ беше публикувана глава под авторството на експерти от Центъра относно ролята на основните заинтересовани страни в създаването и разпространяването на наративи за миграцията и интеграцията. Заключениета от това изследване бяха представени на конференцията „Миграция, културно многообразие и житейски перспективи в условията на глобална криза“ в София през ноември 2022 г. Добрите практики от работата на Центъра в сферата на миграцията и интеграцията бяха изложени в статията „Приложимост и устойчивост на технологичните иновации в сферата на миграцията в българската среда: Изводи от три международни инициативи“ публикувана в академичния бюлетин „Бежанците: Днес и утре“ на

Върховния комисариат на ООН за бежанците и Българския съвет за бежанци и мигранти.

Социалното приобщаване на ромите е част от дейността на Центъра за подкрепа на уязвимите групи. Центърът продължи да популяризира успешни инструменти за борба с дискриминацията и за приобщаване на тази етническа група. Съвместно с няколко италиански общини и неправителствени организации, Центърът проведе редица мероприятия за противодействие на антициганските прояви чрез обучение на специалисти и овластяване на ромските общности. Бяха разработени и популяризирани **препоръки** в тази област и беше изготвен наръчника „**Пътят към приобщаването**“. Проведе се и **семинар** за повишаване на осведомеността с учас-

тието на български и италиански експерти.

В областта на защитата на уязвими групи Центърът отскоро работи и по друга свързана тема – **закрилата и правата на децата**. Екипът се включи в инициатива за насърчаване на ефективното и съгласувано прилагане на правото и политиката на ЕС в областта на детското правосъдие в Гърция и Кипър. Беше направен обширен преглед на постиженията на ЕС и други страни в областта на обучението на специалисти по наказателно, гражданско и административно правосъдие. Резултатите от анализа ще послужат за основа на иновативна програма за обучение на обучители от съдебната система на Гърция и Кипър, както и на интерактивен интердисциплинарен онлайн курс.

Леда Кунева (в средата), анализатор от Центъра за изследване на демокрацията, с презентация за създаването на знания в областта на миграцията и интеграцията, София, 25 ноември 2022 г.

III. Равенство и многообразие

Като съосновател на националната *Харта за многообразието*, Центърът за изследване на демокрацията продължи да насърчава ценностите **равенство, многообразие и приобщаване**. Учредена през м. септември 2020 г. от Центъра и Българския форум на бизнес лидерите, Хартата продължи да привлича нови членове, като до момента е подписана от 44 български фирми и неправителствени организации. След началото на войната в Украйна българската Харта на многообразието се присъедини към другите европейски харти в защита на народа на Украйна, формулирайки **съвместно послание за подкрепа**. През 2022 г. Хартата обяви и носител на втората поредна награда **„Многообразие на работното място“**, взе участие в редица дейности по повод Европейския месец на многообразието и проведе втория си **уебинар** за споделяне на добри корпоративни практики в областта на многообразието и приобщаването на работното място с участието на публични институции, компании и граждански организации.

IV. Основни права

Като член на **FRANET** – мултидисциплинарната изследователска мрежа, координирана от **Агенцията на ЕС за основните права** – Центърът за изследване на демокрацията продължи да осъществява мониторинг върху спазването на основните права в България. Освен приноса си към Годишния доклад за основните права на Агенцията, Центърът подготви информационни доклади по темите социални права и равенство по време на възстановяването след пандемията от Ковид-19, правна среда и възможности на неправителствените организации за подпомагане спазва-

нето на основните права, противодействие на расизма в полицейската дейност, капацитет на инспекциите по труда за прилагане на Директивата за санкции срещу работодателите, застаряване в цифровите общества (анализ на стимулите и пречките пред възрастните хора при упражняване на социалните им права), права на човека в бизнеса (с акцент върху насърчаване правата на потребителите като средство за опазване на околната среда) и последици от войната в Украйна върху основните права. Освен събирането на данни, Центърът проведе теренни проучвания за оценка на необходимостта от техническа помощ на националните институции по правата на човека по отношение мониторинга на съответствието на управлението на съответната на ЕС с международните инструменти за основните права. След началото на войната в Украйна Центърът за изследване на демокрацията съдейства на Агенцията на ЕС за основните права за осъществяване на **онлайн изследване** сред напусналото Украйна население. В резултат на информационната кампания, проведена от Центъра с традиционни и онлайн средства, анкетата беше попълнена от 535 пребиваващи в България бежанци от Украйна.

Като член на **FRANET**, Центърът продължи участието си в съвместната инициатива на Агенцията и Националния статистически институт за разработване на нови методи за събиране на данни сред населението в отдалечени райони, изложено на риск от нарушаване на правата му. Екипът на Центъра изготви поредица от пет тематични доклада: за положението на **децата, хората с увреждания и възрастните хора**, за прилагането на **показателите за устойчиво развитие на ООН** и за **използването на данни при разработването на политики**.

Икономическа програма

През 2022 г. Икономическата програма фокусира дейността си върху следните области:

- **Чуждо авторитарно влияние, хибридни заплахи и дезинформация.** След началото на войната в Украйна Центърът заработи още по-усилено за изграждане на устойчивост срещу влиянието на авторитарните държави и за насърчаване на основани на доказателства политики за преодоляване уязвимостта на европейските държави. Бяха разработени методологии, показатели, обучителни модули, кампании и мрежи за публично-частно партньорство за противодействие на дезинформацията и хибридната война на Русия в Черноморския регион, включително заплахите, свързани с оръжия за масово унищожение. Центърът работи по тези проблеми съвместно с водещи изследователски институти в областта на медийната грамотност, обработката на естествен език, изкуствения интелект и големите данни и се присъедини към общоевропейска инициатива за базирана на изкуствен интелект система за критичен прочит на масовата информация и новините, и идентифициране източниците на дезинформация.
- **Противодействие на корупцията, незаконното финансиране и завладяването на държавата и медиите.** Центърът за изследване на демокрацията приложи авторските си методологии за оценка на завладяването на държавата (SCAD) и за мониторинг на прилагането на антикорупционни политики (MACPI) в Западните Балкани. Беше създадена регионална платформа за публично-частно партньорство за добро управление в Югоизточна Европа с участието на десет държави – членки на ЕС, и страни кандидатки. Центърът координира популяризацията на мерки за ограничаване завладяването на държавата и медиите в региона чрез средства като кампании в социалните медии, изследвания и анализи на антикорупционната политика и провеждане на големи регионални мероприятия, като общественополитическите форуми в Загреб и Белград. Бяха положени усилия за повишаване методологическия капацитет на гражданското общество и публичните институции за противодействие на мрежите за завладяване на държавата и медиите и на незаконното финансиране.
- **Икономическа сигурност и недеklarирана заетост.** Центърът участва в инициативи на Европейския орган по труда за обмен на добри практики за противодействие на недеklarираната заетост в ЕС. Бяха разработени решения за укрепване на икономическата сигурност и конкурентоспособността на Европа в контекста на икономическото влияние на авторитарни държави чрез укрепване механизмите на ЕС за скрининг на инвестициите и борба с изпирането на пари. Центърът създаде и плат-

форма за активно трансгранично икономическо сътрудничество между България и Северна Македония чрез конкретни политики за привличане на конструктивен капитал в икономиката на двете страни.

- **Иновации и конкурентоспособност.** Центърът подготви анализ за международната конкурентоспособност на България, включен в Годишника на световната конкурентоспособност за 2022 г. на швейцарския Институт за развитие на управлението, и участва в разработването на годишния доклад *Иновации.bg*, посветен на ключовата роля и предизвикателствата пред цифровия и зеления преход в настоящата икономическа криза.

I. Чуждо авторитарно влияние и дезинформация

През последните години Кремъл използва арсенала си от инструменти за влияние върху властта с все по-голяма честота. Възможните последици от подобна хибридна война са дългосрочни и пагубни. Предвид реалния военен конфликт в Украйна, липсата на координация в ЕС предизвиква

нарастваща тревога. С оглед на това, Центърът за изследване на демокрацията подкрепи създаването на нова европейска стратегия за противодействие на дезинформацията, която да отчита трудностите при изграждане на устойчивост, без да накърнява свободата на словото. За постигане на тази цел Центърът си сътрудничи с работната група по стратегически комуникации на Изток към Евро-

Публична дискусия „Заплахите за европейската демокрация от чуждестранна намеса и дезинформация“, София, 14 март 2022 г.

пейската служба за външна дейност, проекта „Фар“ на Международния републикански институт, инициативи като BROD и FENCE на Европейската обсерватория за цифрови медии, Програма „Граждани, равенство, права и ценности“ на ЕС и фондация „Корнарад Аденауер“. Екипът се включи и в инициативата TITAN за създаване на базирана на изкуствен интелект система, спомагаща за критичен прочит на масовата информация и новините, и идентифициране източниците на дезинформация.

През 2022 г. бяха проведени редица събития, посветени на демаскиране тактиките на Кремъл за завладяване на медиите и обсъждане на възможните политики за противодействие. Експерти на Центъра се включиха в дискусията „Заплахите за европейската демокрация от чуждестранна намеса и дезинформация“, организирана от Бюрото на Европейския парламент в България на 14 март 2022 г. Участниците очертаха препоръки за системна проверка на фактите от страна на медиите и за развиване на умения за критично мислене у учениците и студентите.

Анализът „Противодействие на Кремълския наръчник в Европа след руската инвазия в Украйна“, публикуван през октомври 2022 г., очертава основните механизми на Кремълския наръчник в Европа. Формулирани са препоръки за противодействие на руското икономическо и политическо влияние в Европа и за отстраняване на съществените управленски дефицити, които Русия използва, за да избегне наложените санкции от Запада и да запази влиянието си в стратегически сектори.

С цел насърчаване на конструктивния диалог, Центърът за изследване на демокрацията, фондация „Америка за България“ и проект „Фар“ на Международния републикански институт

**COUNTERING THE KREMLIN PLAYBOOK IN EUROPE
AFTER RUSSIA'S INVASION OF UKRAINE**

Policy Brief No.115, October 2022

The Russian invasion of Ukraine has led to the collapse of Europe's longstanding Ostpolitik. Accommodating Russia, even when its foreign policy undermines European security, is no longer defensible. This provides a **historic window of opportunity for transatlantic cooperation** in reinforcing democratic institutions and upholding liberal international order. If anything, the war in Ukraine has made it clear that governments must urgently address political corruption and state capture, which have led to widespread democratic backsliding and allowed the Kremlin to increase its economic and political influence in Europe.

This malign influence builds on the **confluence of interests** between Kremlin-supported Russian oligarchs and their local counterparts. Given the EU's rule by consensus on key issues, Russia's clout in some European countries often undermines the EU's strategic priorities, in turn weakening the very foundations of its liberal international order. A strategic decoupling from the Kremlin-led **campaign of state capture in Europe** should be a transatlantic foreign policy priority. Weakening Europe's unity on sanctions and economic diversification is the Kremlin's greatest desire.

The roots and mechanisms of Russia's aggression were unmasked by CSD's analysis of the Kremlin Playbook,¹ which revealed a complex and multilayered strategy. Leveraging European energy dependence on Russian hydrocarbons is now a widely recognized aspect of that strategy. However, the broader corrupting effect of illicit Russian financial flows entering European financial hubs and the capture of traditional media by Russian-enabled local oligarchs have not been

KEY POINTS

- The Kremlin has not only invaded Ukraine, but also intensified its **influence operations** across Europe, which in many cases have resulted in state capture. Reversing this process must be the first order of business on the foreign political agenda on both sides of the Atlantic.
- Russia's most harmful influence operations fall into three primary domains: **political corruption** fueled by dirty Russian money, **media capture** by way of controlling critical nodes of the media infrastructure of Central and Eastern Europe, and a **foothold in key sectors of the European economy**, coupled with leveraging Russia's position as a **dominant energy supplier**.
- The establishment of a single European AML authority, closely cooperating with American enforcement institutions, would be a uniquely effective move in rolling back political corruption.
- The Kremlin's media presence should be displaced by the creation of a **network of publicly funded and independently run media outlets**. This can be accomplished by replicating the model of U.S. government support for media freedom in CEI in the early 1990s.
- **Europe needs a strategic decoupling of its economy from Russia's**. Priority should be given to breaking energy dependence and dismantling Russian oligarchic networks across the continent.
- **In the more vulnerable economies of Eastern and Southern Europe**, Russia's weaponization of trade must be opposed by pursuing a policy of **strategic investment** by the U.S. and Western Europe.

¹ Shearman, D., Dattner, R. and Vitale, M., *The Kremlin Playbook in Europe*, Saffo, Center for the Study of Democracy, 2020.

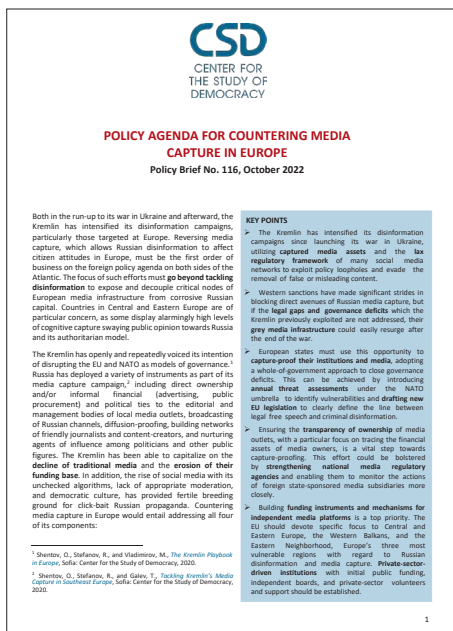
организираха кръгла маса на тема „Изграждане на устойчивост на дезинформацията: Преглед на институционалната инфраструктура и мерки“ на 13 септември 2022 г. в София. В хода на дискусията беше отбелязана необходимостта от обмен на информация и опит на трансатлантическо равнище, както и в рамките на ЕС, за да се идентифицират съществуващите традиционни и нови технологични заплахи.

На пресконференция на тема „Проруската дезинформация и антидемократичните послания на Кремъл в България в контекста на информационната война“, проведена на 13 октомври 2022 г., експертите от Икономическата програма подчертаха особената податливост на България към антидемократични дезинформационни наративи и необходимостта от дългосрочна стратегия за медийна грамотност, подкрепена с правни и финансови инструменти. Заключениеята и препоръките на Центъра бяха публикувани в редица медии, включително **Българ-**

ската телеграфна агенция, Mediarpool, OFFNews, вестниците „Капитал“, „24 часа“ и „Утро Русе“, Българско-то национално радио, Novini.bg и Actualno.com.

През октомври 2022 г. Центърът публикува анализа „Програма за противодействие на завладяването на медиите в Европа“, който акцентира върху критичната необходимост превземането на медиите да бъде спряно. Тези усилия не бива да се ограничават до борба с дезинформацията. Трябва да бъдат разкрити възловите точки на европейската медийна обвързаност с руски капитали и зависимостта им да бъде премахната. Страните от Централна и Източна Европа са обект на особена загриженост, тъй като в някои от тях се наблюдават тревожно високи нива на когнитивно завладяване на общественото мнение в полза на руския авторитарен модел.

За да привлече вниманието към необходимостта от изграждане на ин-

ституционален капацитет и координация на национално и европейско равнище, Центърът за изследване на демокрацията, в сътрудничество с Държавния департамент на САЩ и

Пресконференция „Проруската дезинформация и антидемократичните послания на Кремъл в България в контекста на информационната война“, София, 13 октомври 2022 г.

(Л-Д): Джъстин Мадокс, Университет „Джордж Мейсън“, САЩ, Посланик Херо Мустафа, Посолство на САЩ в България и д-р Огнян Шентов, Председател, Център за изследване на демокрацията, на конференцията „Противодействие на хибридните заплахи и руското влияние“, София, 30 ноември 2022 г.

фондация „Конрад Аденауер“, организира международна конференция, посветена на политиките и практическите инструменти за справяне с хибридните заплахи в България. По време на конференцията, която се проведе на 30 ноември 2022 г. в София, Центърът представи най-актуалното си изследване „Противодействие на хибридните заплахи в България“, което се фокусира върху инструментите на Русия за водене на хибридна война, като обръща специално внимание на рисковете, произтичащи от стратегиите на Кремъл за завладяване на държавата и медиите.

Центърът организира и поредица от събития за повишаване на осведомеността на публичните институции и неправителствените организации относно дезинформационната тактика на Кремъл и нейните последиствия за националната сигурност. Два подобни семинара бяха проведени в Пловдив и Варна на 3 и 5 октомври 2022 г., като

продължение на интердисциплинарен дискусия, озаглавена „Противодействие на хибридни заплахи: Чуждо

ПОЛИТИЧЕСКИ ИСТРАЖИВАТЕЛСКИ ЦЕНТЪР ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДЕМОКРАЦИЯТА

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ХИБРИДНИТЕ ЗАПЛАХИ В БЪЛГАРИЯ

Policy Brief No.118, ноември 2022 г.

Русия отдавна подготвя войната си в Украйна, като използва целия набор от инструменти на хибридната война, с които разплатата в Европа навлезе в изборите и стратегическите корупции, назначена към политическите партии и медиите, дезинформация и кибератаки срещу критичната инфраструктура, икономически принуда, целенасочени убийства с помощта на трети за справяне с политическите аспекти и др. Еброур ротори Банко, като обхващат члените на ЕС, не успя да предотврати войната в Украйна, дори непосредствено преди самият нападък в страната, когато Кремъл умислено задържа ниски нива за сътруднение на газ в Германия през есента на 2021 г. Ниски дивиденди – члените на ЕС и НАТО, и много лидери на политически партии на континента продължават да отричат очевидното, дори след почти година на разрушения от войната. Постепенно институциите на ЕС и НАТО започнаха да подготвят политически и оперативни механизми и инструменти, които да противодействат на хибридните заплахи на Кремъл, но приложението им на практика от страните членки остава Банко и неравномерно.

През последните две десетилетия срещу служилите на руските служби за сигурност неколкократно са подготвени обвинения за употреба на радиоактивни и химически бойни отровни вещества срещу лица, считани за противници и политически опоненти на режима в Москва (Бугера 13). Най-известният от тези случаи е похищението срещу Александър Литвиненко, руски опозиционер и дисидент, през 2006 г., като участието на Кремъл в това нападение неограничено беше потвърдено от съда.¹ Разследването на отравянето с „уранови“ на бившия руски шпионин Сергей Скрипал и руския опозиционер лидер Алексей Навални показват, че тези нападения следват модел, работен на този етап.

¹ В. Euronews, Court of Human Rights, Carter & Russel, no. 2014/07, September 21, 2021.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- Още преди продължаващата война в Украйна и анексията на Крим през 2014 г., Кремъл успя да усъвършенства своя арсенал от средства за хибридни заплахи. Има доказателства, че руските служби за сигурност са извършили и продължават да действат срещу военни обекти и използването на радиацията, в т.ч. в тесни военни операции срещу противници на интересите на Кремъл в Европа. На този фон, Русия въвежда нови стратегии за използване на ядрено оръжие и системно разпространява дезинформация от ниво държавата на биологични лаборатории в Украйна.
- Европейска Европа е сред най-уязвимите региони в Европа по отношение на подобни хибридни заплахи. След февруари 2022 г. Кремъл започна дезинформационни кампании, като в същото време въведе политически ситуации и слухове за готовност за ядрено нападение за използване на ядрено и биологични оръжия.
- В България пропуските в оперативната и техническата способност за противодействие на хибридни заплахи, свързани с използването на оръжия за масово унищожение, са възможности от изваждането на държавата и медиите и политическата изостаналост.
- Възросло правителство трябва да подобри институционален си капацитет и информационен по отношение на противодействието на данни спонсор от хибридни заплахи, включително и тези, свързани с употребата на оръжия за масово унищожение.
- Препоръчително е сътрудничество с продължаващите дезинформационни и кибератаки срещу страната и в областта критична инфраструктура.

Този доклад е публикуван и финансиран от Демократичен център за изследване на демокрацията и финансиран от няколко други невладини организации, които оказват влияние на политическите процеси.

влияние и дезинформация“, състоял се на 15 юни. На събитието бяха разгледани комплексните аспекти на хибридните заплахи и най-вече неконвенционалните оръжия и дезинформацията като инструменти за зловредно външно влияние. Изводите и препоръките от тези сминари бяха обобщени в анализа „Противодействие на хибридните заплахи в България“, публикуван през ноември 2022 г.

II. Противодействие на корупцията, незаконното финансиране и завладяването на държавата

Регионалната антикорупционна инициатива на Центъра за изследване на демокрацията „Лидерство за развитие и почтеност в Югоизточна Европа“ (SELDI.net) разшири диапазона на работата си в Западните Балкани с дейности за противодействие на тенденцията за завръщане на авторитарните и корупционните модели в региона, засилила се след началото на войната в Украйна. Освен популяризирането на тази кауза, беше поставен акцент и върху прилагането на разработените от Центъра иновативни практически инструменти за повишаване на антикорупционния капацитет – *Диагностична оценка на завладяването на държавата (SCAD)* и *Мониторинг на прилагането на антикорупционни политики (MACPI)*.

На организирания от Центъра **регионален политически форум в Скопие**, проведен на 7 април 2022 г., бяха обсъдени предизвикателствата пред обществата от Западните Балкани и пропуските в работата на институциите, водещи до разцвет на корупцията. Бяха представени резултатите от *Системата за мониторинг на корупцията (СМК)* за периода 2014–2021 г. Участниците в дискусиата, сред които

и членове на Европейския парламент, подчертаха, че за разлика от периода 2000–2010 г., през последните години не се наблюдава напредък в борбата с корупцията в Западните Балкани, като ситуацията дори отчасти се е влошила. Липсата на политическа воля за системни реформи остава основно предизвикателство пред демокрацията. Необходими са по-решителни действия, включително по-строг мониторинг на бюджетните разходи, по-строги санкции за нарушения на върховенството на закона и повече подкрепа и финансиране от ЕС за тези страни, които осъществяват успешни реформи. Беше отбелязано въздействието на войната в Украйна върху управлението в Западните Балкани, което подкопава усилията за разрушаване на мрежите за завладяване на държавата и медиите в региона и засилва геополитическите рискове.

Тъй като Западните Балкани са изправени едновременно пред две свързани предизвикателства – завладяването на държавата и разрушителното руско влияние върху институциите, Центърът за изследване на демокрацията организира поредица регионални семинари в **Черна гора**, **Северна Македония** и **Босна и Херцеговина** на тема „Укрепване на демократичната устойчивост: Противодействие на Кремълския наръчник в Югоизточна Европа“. По време на дискусиите, проведени в периода 29 август – 1 септември 2022 г., беше подчертана уязвимостта на тези държави към дезинформацията, незаконните финансови потоци и зловредното влияние на авторитарни сили като Русия и Китай.

В обобщение на трите дискусии за демократичната устойчивост в Западните Балкани, Центърът проведе регионален **форум за добро управление и борба с корупцията** на 26 септември 2022 г. в Белград – първото регионал-

(Л–Д): Посланик Кейт Мари Бърнс, посолство на САЩ, Славянка Петровска, Министър на отбраната на РСМ, и Руслан Стефанов, Програмен директор на Центъра за изследване на демокрацията, на кръглата маса „Укрепване на демократичната устойчивост в Северна Македония“, Скопие, 29 август 2022 г.

Кръгла маса „Укрепване на демократичната устойчивост в Черна гора“, Подгорица, 31 август 2022 г.

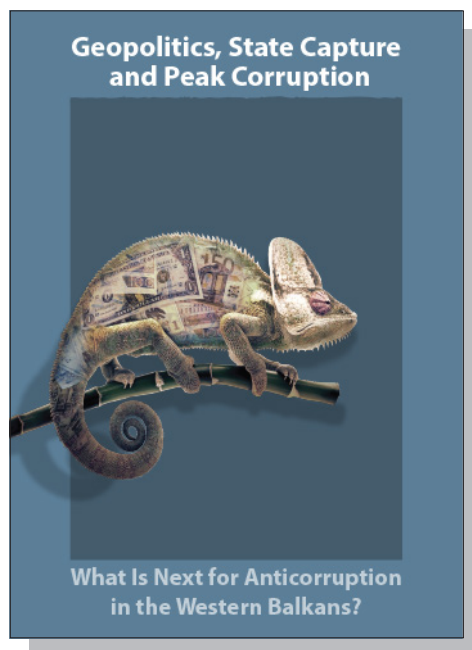
(Л–Д): Ваня Петрова, Стариши анализатор, Център за изследване на демокрацията, Дебора Меннуги, Зам. ръководител, Посолство на САЩ, Руслан Стефанов, Програмен директор на Центъра и д-р Сеад Турчалю, Декан, Факултет по политически науки, Сараевски университет, на кръглата маса „Укрепване на демократичната устойчивост в Босна и Херцеговина“, Сараево, 1 септември 2022 г.

Форум „Добро управление и борба с корупцията в Югоизточна Европа във времена на геополитическа несигурност“, Белград, 26 септември 2022 г.

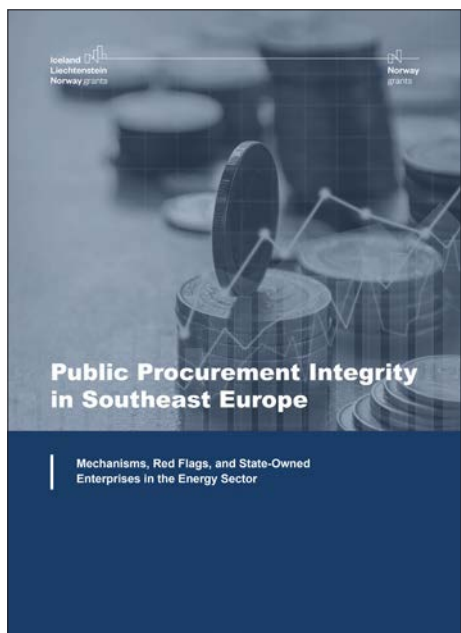
но събитие по темата от такъв мащаб след края на пандемията. Сред ораторите на форума бяха Еманюел Жофре, ръководител на делегацията на Европейския съюз в Сърбия, Кристофър Хил, посланик на САЩ в Сърбия, и Анна Везироглу, заместник-ръководител на отдел в ГД „Политика за съседство и преговори за разширяване“ на Европейската комисия. Експерти на Центъра за изследване на демокрацията представиха първата регионална оценка на размера на незаконните финансови потоци в региона и начина, по който те способстват за завладяване на държавата и медиите и засилване на авторитарното влияние. Представителите на Центъра и мрежата SELDI представиха регионалния доклад за борба с корупцията „**Геополитика, завладяване на държавата и върхова корупция**“, посветен на възможностите за насърчаване на евроинтеграцията в условията на нарастващи рискове от рецидив на авторитаризма. Докладът представя динамиката на корупцията и завладяването на държавата в Западните Балкани, както и антикорупционната инфраструктура, чрез която може да се постигне намаляване нивото на корупцията.

С оглед подновените амбиции за разширяване на Европейския съюз в посока Западните Балкани и Източното партньорство, Центърът отново се фокусира върху ролята на доброто управление и конструктивния капитал за насърчаване на демократичната устойчивост в Европа. На 12 октомври 2022 г. в Брюксел беше проведена **кръгла маса**, посветена на демократичната устойчивост в съседните на ЕС държави. Участниците се обединиха около мнението, че са необходими нови методи за противодействие на незаконното финансиране и дезинформацията и за проверка на инвестициите, както и увеличаване на притока на европейски и между-

народен конструктивен капитал като основа за изграждане на добросъседски отношения.

Като продължение на дългогодишните си усилия в областта на борбата с корупцията в Западните Балкани, през 2022 г. Центърът публикува първоначалните резултати от работата на новата си регионална платформа за публично-частно партньорство за добро управление. В нея участват представители на гражданското общество, публични институции и организации за регионално сътрудничество от десет държави – членки на ЕС, както и страни кандидатки от Югоизточна Европа. Изготвеният по темата доклад „**Обществените поръчки в Югоизточна Европа**“ беше представен на регионален **форум** за противодействие на корупцията и добро управление, проведен на 7 юни 2022 г. в Загреб. В анализа, който обхваща девет страни от региона (България, Хърватия, Унгария, Румъния, Албания, Босна и Херцеговина, Северна Македония, Черна

гора и Сърбия), се разглеждат две от най-големите предизвикателства в управлението, пред които са изпра-

вени те – интегритета на системите за обществени поръчки и липсата на отчетност и прозрачност в управлението на енергийния сектор.

Експерти на Центъра изтъкнаха пред участниците в събитието необходимостта от усъвършенстване на утвърдени инструменти за превенция и мониторинг на корупцията, като *Система за мониторинг на корупцията, Диагностична оценка на завладяването на държавата, Opendender.eu* и *Балкански барометър*. Бяха отправени препоръки за връщане към по-строгите правила за възлагане на обществени поръчки отпреди пандемията, както и за рутинна проверка за скрити клаузи на всички значителни инвестиции и договори за инфраструктурни проекти. Беше предложена и програма за добро управление на държавните предприятия – основен канал, посредством който се създават условия за завладяване на държавата и източване на публични средства.

Кръгла маса „Устойчива демокрация в съседните на ЕС страни: Ролята на доброто управление и конструктивния капитал“, Брюксел, 12 октомври 2022 г.

(Л-Д): Нора Мехсен, Норвежки финансов механизъм, Хокон Бланкенборг, Посланник на Норвегия, Огнян Златев, Ръководител, Представителство на ЕК, д-р Виекослав Братич, Директор, Институт за публични финанси и д-р Тодор Галев, Директор по научната дейност, Център за изследване на демокрацията, на форума „Антикорупция и добро управление в Югоизточна Европа: Към иновативни решения за публично-частно партньорство“, Загреб, 7 юни 2022 г.

Семинар „Иновативни инструменти и методи за проследяване на незаконни финансови потоци, завладяване на държавата и корупция“, Будапеща, 18–20 май 2022 г.

Ръководената от Центъра платформа за публично-частно партньорство в областта на антикорупцията, проведе **второ регионално обучение** от 18 до 20 май 2022 г. в Будапеща. Следващото обучение се състоя на 13–15 декември в Букурещ. Двата семинара бяха посветени на основните методологии, използвани в рамките на инициативата, както и на допълнителни теми, като:

- ролята на звената за финансово разузнаване в борбата срещу незаконното финансиране, изпирането на пари и финансирането на тероризма;
- използването на големи масиви от данни и онлайн проучвания за оценка на корупционните рискове;
- мрежов анализ за картографиране на изложени на политическо влияние лица и компании.

Като част от кореспондентската мрежа на Генерална дирекция „Миграция и вътрешни работи“ на ЕК, Центърът

продължи да проследява тенденциите в областта на антикорупцията и върховенството на закона в България. Със съдействието на ГД „Подкрепа на структурните реформи“ експертите на Центъра осъществяват и инициатива за изграждане на капацитет и осигуряване на техническа помощ за разработване и прилагане на методология за оценка на корупционния риск в Националната агенция за приходите. В сътрудничество със Световната банка, Центърът разшири анализа си на завладяването на държавата с изследване на икономическия ефект от политическите обвързаности на бизнеса.

III. Икономическа сигурност и недеklarирана заетост

Нахлуването на Русия в Украйна разкласти устоите на сигурността в Европа и разкри значителната икономическа уязвимост на Европейския съюз. На

Конференция „Насърчаване на конструктивния капитал в Северна Македония“, Скопие, 6 октомври 2022 г.

(Л–Д): Николай Милков, Министър на външните работи на България, д-р Огнян Шентов, Председател на Центъра за изследване на демокрацията и Буяр Османи, Министър на външните работи на Северна Македония, на кръглата маса „Насърчаване на конструктивния капитал в България и Северна Македония“, София, 8 ноември 2022 г.

преден план излезе разрушителното въздействие на руските капитали върху управлението на европейските държави. Потокът на капиталите с произход от авторитарни страни е признак за редица вътрешнодържавни и междудържавни проблеми, пример за което са политическите разногласия между България и Северна Македония, които бавят процеса на разширяване на ЕС.

Необходимо е двете страни да преодолеят политизирането на въпросите за идентичността и общата история и да обединят усилията си за реално разгръщане на икономическия потенциал на региона. На 6 октомври 2022 г. в Скопие Центърът за изследване на демокрацията и Институтът за демокрация Societas Civilis проведеха съвместна конференция, озаглавена „Насърчаване на конструктивния капитал в Северна

Македония“, на която бяха посочени вредите от т. нар. „корозивен капитал“ и бяха очертани възможностите за конструктивно трансгранично сътрудничество.

По време на **дискусията**, проведена на 8 ноември 2022 г. в Центъра за изследване на демокрацията, министрите на външните работи на България и Република Северна Македония, Николай Милков и Буяр Османи, отбелязаха необходимостта от пътна карта за сътрудничество в частния сектор и увеличаване на свързаността между България и Северна Македония. В събитието взеха участие депутатите Делян Добрев, председател на Комисията по енергетика, и Даниел Лорер, заместник-председател на Комисията по икономическа политика и иновации, както и представители на дипломатическите мисии на държави – членки на ЕС, САЩ и Швейцария.

Представеният на събитието анализ „Насърчаване на конструктивния капитал в България и Северна Македония“ разглежда нерешените предизвикателства пред икономическата сигурност на двете страни. Наред с други фактори, от ключово значение в тази връзка са незавършените реформи в областта на върховенството на закона, фактът, че България все още не е станала член на Шенгенското пространство, въпреки че е изпълнила техническите критерии още през 2014 г., както и високите нива на безработицата и сивата икономика в Северна Македония. Предложени са редица препоръки как София и Скопие да използват членството си в ЕС и НАТО за по-успешно привличане на конструктивни частни капитали от САЩ и ЕС.

Мониторингът на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) е един от основните политически инструменти, чрез които може да се гарантира икономическата сигурност в ЕС и да се противодейства на корозивния капитал и зловредното чуждо влияние. С тази цел Центърът изготви обзор на правната рамка в България, засягаща ПЧИ, който ще се използва при разработването на национален механизъм за мониторинг.

В рамките на сътрудничеството си с Европейския орган по труда Центърът разработи редица документи, анализи и наръчници с цел споделяне на добри практики и опит в областта на противодействието на недекларираната заетост в държавите – членки на ЕС. Те представят успешни иновативни методи за предотвратяване на недекларирана заетост и доказано ефективни санкции за този тип дейност. Експерти от Центъра се включиха в изследване на ефективността на политиките за недекларирана заетост в ЕС,

**ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА**

**НАСЪРЧАВАНЕ НА КОНСТРУКТИВНИЯ КАПИТАЛ
В БЪЛГАРИЯ И СЕВЕРНА МАКЕДОНИЯ**

Policy Brief No.117, ноември 2022 г.

Воената в Украйна съсредоточи вниманието на ЕС към необходимостта от по-бърза, но основана на заслужителна интеграция на Западните Балкани и страните от Източното съседство в Европейския съюз. В резултат от това Европейската комисия и държавите членки се опитват приоритетно да разрешат съществуващите двустранни проблеми в региона, които възпрепятстват напредъка в интеграцията и присъединяването, а в същото време позволяват на злонамерени влияния като Русия да се намесват във вътрешните работи на страните от региона. Един от тези отпорещи се проблеми е продължаващото напрежение между България и Северна Македония.

През последните две десетилетия България и Северна Македония постигнаха значителни политически, социални и икономически напредъци. И двете страни обаче все още са изправени пред редица сложни предизвикателства, свързани с **незавършената програма за реформи** в областта на върховенството на закона. България е страната с най-ниска производителност и ИВП на глава от населението в ЕС. Тя все още не е член на Шенгенското пространство, въпреки че е изпълнила техническите критерии още през 2014 г., нито на Еврозоната (въпреки че е в режим на излизане от нея) или на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие. Северна Македония пък все още запазва някои структурни икономически реформи, поради което безработицата и неформалната икономика остават висок. Присъединяването към ЕС и интеграцията негледат важна роля в програмите за модернизация на двете страни, които бива забавени последователно от войните

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

- През последните 20 години България и Северна Македония постигнаха значителен напредък по отношение на евроинтеграционната интеграция. И двете страни обаче са изправени пред **сложни предизвикателства на дълбоко управление**, които поставят развитието на регионите на излизане от държавата в изпитание, водят до пропуски и осигобат корупционния отпорност.
- След Франкфорт предложението за разширяване на областта на различие между двете страни е ключово предложение в София и Скопие да дават приоритет на **свободната програма за инвестиции** и работещи в ЕС и НАТО предизвикателствата включват висока корупция и разходи за изпълнението на новите програми. До 2022 г. България ще получи от ЕС най-голямата сума инвестиции в проблемна сфера в своята история, докато Северна Македония може да се възползва от съвместно увеличение на финансирането от ЕС и САЩ.
- България и Северна Македония трябва да се стремят да **използват** тези инвестиции ефективно, за да привлекат нови три пъти повече **инвестиционни капитални** в частния сектор, т.е. инвестиционна, която са производствена, отворена и гъвкава ориентация.
- Двете страни трябва да ускорят **внатрешната хармонизация** и **интеграция**, да увеличат броя и разнообразието на **свободните зони** по линия на ЕС в областта на инфраструктурата и икономическите зони, да **интегрират** **инвестиционните** и **пътните зони** помежду си, да **смалят разликите** в икономическите зони и да създадат **възможности** за частен сектор и гражданските организации да участват в **свободни** **публични** **и частни** **партньорства**.
- България би могла да бъде водеща, като **отвори** **по-големи** **инвестиционни** **ресурси** **за** **свободност** **и** **помоща** **за** **развитие**. Тя би могла да **привлече** **свои** **собствени** **ресурси** **на** **пътното** **на** **ЕС**, **като** **и** **технически** **ресурси** **при** **напредъка** **на** **Северна** **Македония** **за** **присъединяване** **към** **ЕС**. Скопие би могло да **даде** **приоритет** **на** **интеграцията** **и** **разширяването** **на** **гражданските** **зони**.

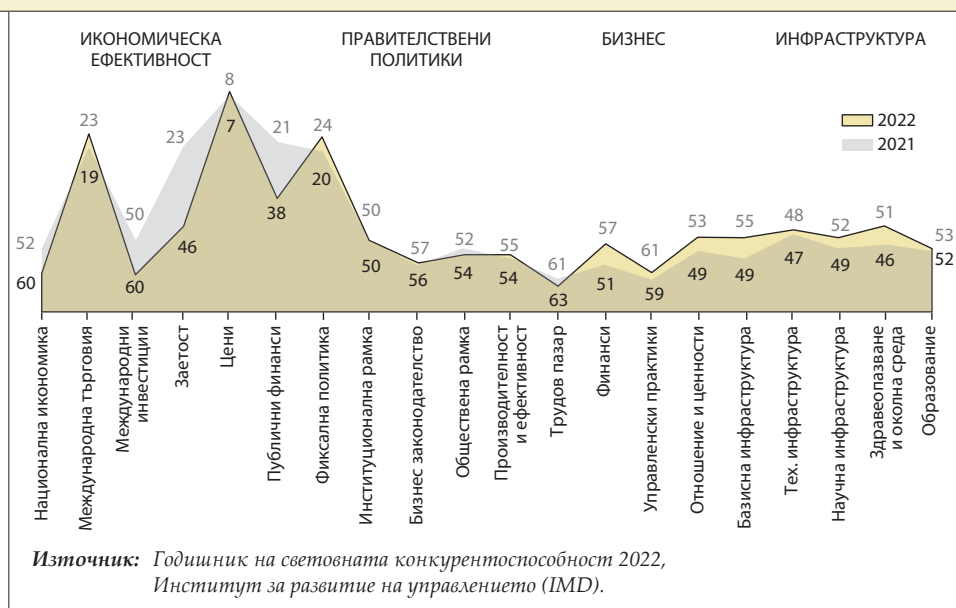
Тази публикация е издана с подкрепата на Центъра за международно частно предприемачество, Вашингтон.

възложено от ГД „Трудова заетост, социални въпроси и приобщаване“.

IV. Иновации и конкурентоспособност

Центърът продължи сътрудничеството си с Центъра за изследване на световната конкурентоспособност към Института за развитие на управлението (IMD), Швейцария, като за поредна година подготви частта, посветена на България в Годишника на световната конкурентоспособност 2022. През последните петнадесет години българската икономика, дърпана от ЕС, бавно се възстановява, но далеч не е достигнала пълния си потенциал. През 2022 г. България заема 53-то място от общо 64 държави, което показват липса на напредък от 2021 г. насам. Страната отбелязва влошаване с пет позиции в сравнение с 2020 г. и с петнадесет позиции в сравнение с 2009 г.

Профил на конкурентоспособността на българската икономика за периода 2021 – 2022 г.

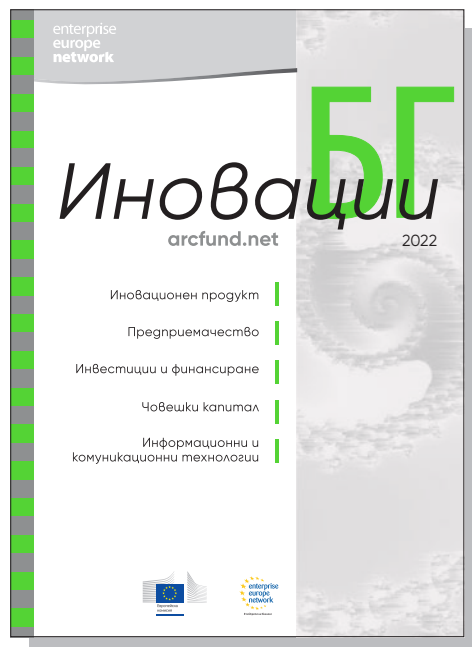

Основните пречки за повишаване конкурентоспособността на България през 2022 г. са:

- геополитически сътресения и нарастваща инфлация, предизвикана от покачващите се цени на енергията;
- непоследователни политики в областта на енергетиката и климата;
- конфронтация между изпълнителната и съдебната власт;
- липса на надеждно прилагане на антикорупционните мерки;
- ограничени инвестиции в НИРД и иновации.

Икономическата програма отново участва активно в разработването на ежегодния доклад *Иновации.бг*. Водещата тема на *Иновации.бг 2022* е ключовата роля на цифровия и зеления преход, както и предизвикателствата пред този процес в условията на настоящата икономическа криза и прекъсването на веригите за доставки по-

ради пандемията от Ковид-19 и нахлуването на Русия в Украйна.

В доклада са формулирани няколко основни препоръки:

- Подобряване на бизнес средата и привличане на инвестиции към научноизследователската дейност и високите технологии.
- Привличане и задържане на таланти чрез мащабни мерки в подкрепа на предприемачеството, учене през целия живот и повишаване качеството на образователните услуги.
- Насърчаване внедряването на цифрови и зелени технологии във всички икономически сектори, както и в социалната сфера, с цел подобряване качеството на живот и намаляване въздействието върху околната среда.

Докладът *Иновации.bg*, който е водещият инструмент за ежегодна оценка на иновационното представяне на българската икономика, беше представен на **осемнадесетия Национален иновационен форум**, проведен под егидата на президента на България на 7 декември 2022 г.

През 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията стартира ново изследване по поръчка на ГД „Научни изследвания и иновации“ на Европейската комисия. Целта е да бъдат идентифицирани начини за измерване на постиженията на държавите членки по отношение глобалните цели за устойчиво развитие, които да допълват и надграждат показателите, свързани с БВП.

Дискусия в ГД „Научни изследвания и иновации“, 13 октомври 2022 г.

Програма „Енергетика и климат“

През 2022 г. Програма „Енергетика и климат“ се фокусира върху следните теми:

- **Енергийна и климатична сигурност.** Центърът изготви анализ на моделите на Кремъл за използване на енергийните доставки като оръжие и работи за подобряване управлението на енергийния сектор с цел пресичане на руското икономическо и политическо влияние. Беше разработен *Индекс на риска за енергийната и климатичната сигурност*, който се базира на данни, позволяващи обективно сравнение на напредъка на държавите към постигането на общи стратегически цели.
- **Развиване на потенциала на България за производство на енергия от офшорен вятър.** Центърът е сред първите организации, съдействащи за разгръщане на потенциала за добив на вятърна енергия в Черно море. За това е необходима регулаторна рамка, която улеснява привличането на водещи европейски компании, чийто опит да бъде използван за изграждане на този нов за страната сектор. Експертите на Центъра предложиха приемането на *Закон за енергията от възобновяеми енергийни източници в морските пространства*, който има за цел да оптимизира инвестиционния процес, като премахне противоречията с действащите законови и подзаконови нормативни актове.
- **Дългосрочна декарбонизация и енергийна ефективност.** Програма „Енергетика и климат“ положи усилия в посока изграждане на институционален капацитет чрез техническа помощ за българското правителство при разработването на Националния план за възстановяване и устойчивост и на Националната пътна карта за климатична неутралност до 2050 г. Центърът взе активно участие в работата на Комисията за енергиен преход, като изготви и предостави прогнозни модели на прехода. Центърът участва и в европейско проучване за измерване на приноса на инвестициите в енергийна ефективност за постигане на въглеродна неутралност. Освен намаляването на енергопотреблението, анализът разглежда в детайли и редица други положителни ефекти на енергийната ефективност върху социално-икономическите показатели.
- **Енергийна бедност и социално подкрепа за справедлив преход.** Центърът изготви подробна оценка на Териториалните планове за справедлив преход в България, като подчерта необходимостта от много по-амбициозна стратегия за преход към ниски въглеродни емисии и най-вече към зелена трансформация на въглищните региони, насърчаване на авангардните технологии и иновациите, и засилване ролята на малките и средните предприятия за реструктуриране на подхода към икономическия растеж. Бяха положени усилия и за преодолява-

не на енергийната бедност чрез оценка на последиците от увеличаването на разходите за въглеродни емисии и препоръки за ефективно разпределение на данъчните приходи с цел защита на най-уязвимите общности.

I. Измерване на енергийната и климатичната сигурност

Европейският съюз е изправен пред едно от най-тежките в история си предизвикателства в областта на енергийната и климатичната сигурност. Скокът на цените на енергията, започнал преди руската инвазия в Украйна, разкри по категоричен начин необходимостта от нова глобална стратегия за водене на пълноценна енергийната политика с гарантирана сигурност на доставките, достъпност и устойчивост, при минимални геополитически рискове. Необходим е базиран на данни инструмент, с чиято помощ политическите и бизнес лидери да формират адекватни политики. Именно с такава

цел Центърът разработи *Индекс на риска за енергийната и климатичната сигурност (ECSRI)*.

Индексът беше тестван в пет от най-уязвимите европейски страни: **Германия, Италия** и три **държави от Югоизточна Европа** – България, Румъния и Гърция. С негова помощ беше проследен техния напредък и възможностите за преодоляване на множеството геополитически, икономически и климатични предизвикателства, произтичащи от **Кремълския наръчник** за подкопаване на европейското единство. Потвърдена беше необходимостта от **основана на данни платформа** за обективно сравняване на реалния напредък на всички държави – членки на ЕС, по отношение на общите стратегически цели.

Индексът взема под внимание четирите измерения на рисковете за енергийната и климатичната сигурност – геополитика, достъпност, надеждност и устойчивост на енергията – и включва 42 индикатора, базирани на огромен набор от данни. Инструментът предоставя на политиките и експертите широка перспектива за наблюдение на редица рискове, свързани с прекомерната зависимост от изкопаеми горива, както и на потенциала на политиките за декарбонизация за намаляване на тези рискове. Изменението, свързано с надеждността на енергийните доставки, отразява рисковете, породени от самата структура на енергийната система, както и способността ѝ да издържи евентуални сътресения.

CSD
CENTER FOR
THE STUDY OF
DEMOCRACY

**TACKLING THE ENERGY AND CLIMATE SECURITY
CONUNDRUM IN SOUTHEAST EUROPE**

Policy Brief No.110, May 2022

The Russian invasion of Ukraine has exposed Europe's most painful energy and climate security vulnerabilities. It exacerbated the energy crisis that had been driven by gas supply deficits since 2021. The war showcased the excessive reliance of many EU member states on Russian fossil fuel imports, spotlighting in particular the biggest consumers, Germany and Italy. The earthquake on the energy markets threatens to slow down the low carbon transition in Europe although the decarbonisation and the massive uptake of renewable energy sources could be the strongest policy instrument to achieve sustainable energy independence. Countries in Southeast Europe are particularly vulnerable to such a scenario.

The absence of energy and climate security risk aspects from the policy debate in Europe after 2014 has allowed Russia to successfully undermine the consistency of the EU energy supply diversification strategy. As a result, the EU has been unable to reach unanimity on imposing sanctions on Russian energy exports and have kept on, de facto, financing the Russian military campaign in Ukraine by buying Russian oil, oil products, natural gas, coal and nuclear fuel to the tune of EUR 1 billion per day.

As the EU has mulled introducing oil and gas embargos, EU countries have started voicing concerns more and more vocally, increasing the prospects of breaking the sanctions ranks. Even as Russia cut the natural gas supply to Bulgaria and Poland at the end of April 2022, and the European Commission warned any agreement to the gas payment scheme in results proposed by Gazprom would infringe on EU sanctions, operators from many EU countries, still voiced readiness to consider agreeing to the scheme. This Russian "special gas operation" to undermine Europe's unity on energy security and diversification shows that Russia continues using all the instruments

KEY POINTS

- The Russian invasion of Ukraine has exposed Europe's most painful energy and climate security vulnerabilities.
- The SEE region is yet to undertake concrete measures to mitigate the security of supply risks from the war and to seek viable long-term gas supply alternatives.
- There is a need for a more ambitious energy and climate security strategy based on comprehensive data-driven policy instruments such as the European Energy and Climate Security Risk Index (ECSRI).
- According to the pilot results from the index in SEE, Bulgaria, Greece and Romania have significantly improved their energy and climate security position over the last decade.
- Yet, the geopolitical risk factors common to all three countries, have increased considerably.
- Despite a relative improvement of affordability indicators, Bulgaria still stands out as the most energy poor country in comparison with Romania and Greece.
- There is a realistic path to carbon neutrality for all three SEE countries by 2050 but this would require a new, much more ambitious energy and climate strategy.
- A potential standoff with Gazprom over contractual breaches could set off a major gas security crisis in the SEE region.
- SEE countries should sign gas supply solidarity agreements and implement a set of short-term and long-term strategies to cut fossil fuel import dependence.

This publication is funded by the U.S. Department of State. The content of this publication represents the views of its authors only and is their sole responsibility.

Индекс на риска за енергийната и климатичната сигурност

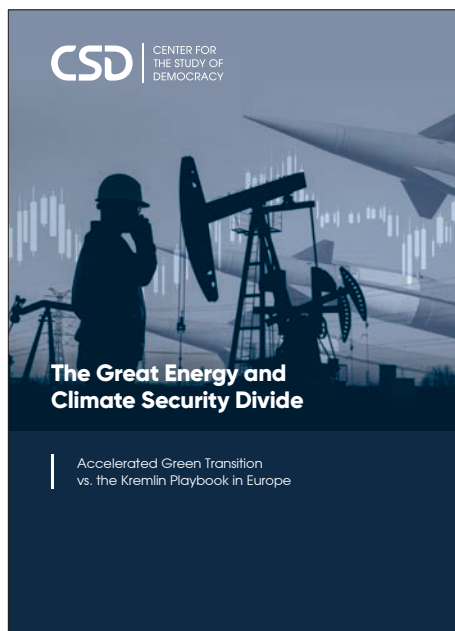
Геополитика	Достъпност	Надеждност	Устойчивост
<ul style="list-style-type: none"> • Сигурност на световния петролен резерв • Сигурност на световното петролно производство • Сигурност на световния газов резерв • Сигурност на световното газово производство • Сигурност на световния въглищен резерв • Сигурност на световното въглищно производство • Сигурност на петролния внос • Сигурност на вноса на природен газ • Нестабилност на цените на суровия петрол 	<ul style="list-style-type: none"> • Разходи за внос на петрол и природен газ • Разходи за внос на петрол и природен газ спрямо БВП • Разходи за енергия спрямо БВП • Разходи за енергия на глава от населението • Цени на дребно на електроенергията за домакинствата • Цени на суровия петрол • Нестабилност на разходите за енергия • Научни и инженерни кадри 	<ul style="list-style-type: none"> • Степен на използване на петролните рафинерии в световен мащаб • Борсови цени на петрола • Потребление на енергия на глава от населението • Енергийна ефективност на домакинствата • Енергийна ефективност на предприятията • Енергийна ефективност на промишлеността • Разнородност на мощностите за производство на електроенергия • Капацитет на мощностите за производство на електроенергия • Дължина на електропреносната мрежа • Загуби при електропренос и електроразпределение • Потребление на енергия за транспорт на глава от населението • Потребление на енергия за транспорт спрямо БВП 	<ul style="list-style-type: none"> • Енергийна интензивност • Интензивност на използване на изкопаеми горива • Дял на непетролните горива в транспорта • Емисии на CO₂ в енергетиката • Емисии на CO₂ в енергетиката на глава от населението • Интензивност на емисиите на CO₂ в енергетиката • Дял на нисковъглеродното производство на електроенергия • Земеползване • Отпадъци на глава от населението • Оползотворяване на отпадъците

(А-Д): Костанца Рангелова, Старши анализатор, Програма „Енергетика и климат“, Център за изследване на демокрацията, Мелани Кендърдайн, Директор, Инициатива за енергийни перспективи, Кан Огутчу, Анализатор по въпросите на енергийната сигурност, Върховно главно командване на Обединените въоръжени сили на НАТО в Европа, и Радан Кънев, Член на Комисията по околна среда, обществено здраве и безопасност на храните на Европейския парламент

Основните изводи от пилотното приложение на индекса бяха представени на поредица от кръгли маси в **Берлин, Брюксел и Милано**. В събитията участваха някои от най-опитните експерти по енергийна и климатична сигурност от САЩ и ЕС, които обсъдиха параметрите на нова дългосрочна политическа стратегия за смекчаване на рисковете за енергийната и климатичната сигурност.

Изводите и наблюденията от приложението на индекса бяха подробно анализирани в доклада **„Великият разлом: Енергийната и климатичната сигурност на Европа между зеления преход и Кремълския наръчник“**, посветен на рисковете за енергийната и климатичната сигурност в ЕС. Анализът беше представен на официален обяд във Вашингтон и на кръгла маса в Брюксел, озаглавена **„Устойчива демокрация в съседните на ЕС страни: Ролята на доброто управление и конструктивния капитал“**. Двете събития събраха близо 60 водещи политици, експерти и представители на бизнеса от САЩ и Европа.

Във връзка с индекса бяха проведени политически консултации с Държавния департамент и Комисията по външни отношения на американския Сенат, както и с неправителствени организации и изследователски инсти-

(Л-Д): Илиян Василев, Председател, Алтернативи и анализи, Мартин Владимиров, Директор, Програма „Енергетика и климат“, Център за изследване на демокрацията, и Радослав Рибарски, Председател, Комисия по енергетика, Народно събрание, на международната конференция „Енергийна сигурност и климатични промени: Нови измерения след агресията срещу Украйна“, София, 28 март 2022 г.

тути. Дискусиите бяха съсредоточени върху съществуващия режим на санкции върху вноса на руски суров петрол и пропуските в управлението, които възпрепятстват прилагането им.

Центърът анализира рисковете за енергийната и климатична сигурност в по-широкия контекст на [Кремълския наръчник в европейския енергиен сектор](#). През 2022 г. оценката на уязвимостта на Европа от руско икономическо влияние се съсредоточи върху енергетиката и картографирането на неформалните мрежи за влияние.

Основните изводи от оценката бяха представени в анализите [„Европа ще се справи без руски петрол“](#) и [„Как да се справим с желанието на Кремъл да лиши Европа от енергия“](#). В тях се прави преглед на различните аспекти на руското влияние в европейския енергиен сектор, включително: 1) взаимозависимост между търговията и инвестициите в енергетиката; 2) пряк и непряк корпоративен отпечатък на Русия в европейския енергиен сектор и 3) фактори, подпомагащи руското влияние в Европа.

Бяха разработени и препоръки, предназначени за американските и европейските политици, за по-ефективно прилагане на санкциите срещу Русия, обобщени в анализа [„Противодействие на Кремълския наръчник в Европа след руската инвазия в Украйна“](#). В него са очертани основните механизми на Кремълския наръчник в Европа и са посочени адекватните политики за пълно преодоляване на икономическата и политическата зависимост на Европа от Русия.

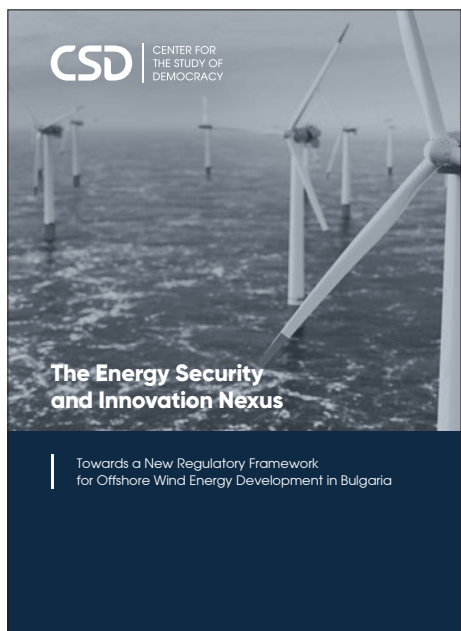
Един от най-ефективните начини за повишаване на енергийната и климатичната сигурност в Европа е да се ускори изтеглянето на природния газ от европейския енергиен сектор. След рус-

ката инвазия в Украйна, Центърът за изследване на демокрацията се присъедини към европейско изследване, базирано на моделиране на сценарии за извеждане от употреба на природния газ. То има за цел да проучи начините за пълно премахване на зависимостта на Европа от внос на руски газ и да електрифицира и декарбонизира потреблението на енергия в промишлеността и строителството. На 12 декември Центърът организира [вебинара „Бъдещето на природния газ в Югоизточна Европа: Диверсификация и намаляване на потреблението“](#), на който бяха обсъдени мерките, които правителствата в Югоизточна Европа трябва да приложат, за да завършат процеса на диверсификация на доставките на газ и да трансформират енергетиката в нисковъглероден сектор.

II. Офшорен вятър

Руската инвазия в Украйна трябва да е сигнал за Европа да поеме нов курс на енергийна политика, насочена към постигане на независимост от вноса на изкопаеми горива. Ключова роля за постигането на целите на ЕС в областта на енергийната и климатичната сигурност би изиграло използването на пълния потенциал за производство на енергия от офшорен вятър. Приемането на конкретна и цялостна законодателна рамка е единственият начин управлението в България да гарантира, че офшорната вятърна енергия ще се превърне в постижима приоритетна цел в дългосрочната стратегическа политика за енергийна сигурност на страната.

През 2021 г. Центърът за изследване на демокрацията изготви първата по рода си [оценка на потенциала за използване на офшорната вятърна енергия](#) в българската акватория на Черно море. През 2022 г. Беше разра-

ботена и пътна карта за приемане на специализирана регулаторна рамка за включване на офшорния вятър в

енергийния микс на България. Анализът обобщава дискусиата на заседанието на Комисията по енергетика на Народното събрание в началото на март, на което политическите партии постигнаха консенсус за подкрепа на приемането на закон за офшорната вятърна енергия.

Предложената рамка се базира и на сравнителен анализ на значителния регулаторен опит на четири държави – лидери на офшорния пазар в ЕС, както и на най-новите законодателни инициативи в страни, които отскоро са на този пазар. На 30 август 2022 г. Центърът представи изводите и препоръките от анализа на международната конференция „Регулаторни основи на нисковъглеродна енергия в Черноморския регион“. В събитието участваха водещи европейски и национални експерти по офшорна вятърна енергия и политици, които проведоха задълбочена дискусия за начините офшорната вятърна енер-

Изслушване в Народното събрание на тема „Енергийният преход в Европа: Перспективи за развитие на офшорната вятърна енергия“, 9 март 2022 г.

гия да бъде включена в дългосрочната енергийна стратегия на България.

III. Дългосрочна декарбонизация и енергийна ефективност

Руската инвазия в Украйна увеличи неимоверно рисковете за енергийната и климатичната сигурност на Европа и добави още едно голямо предизвикателство за европейските енергоемки индустрии, които вече са изправени пред предизвикателството на декарбонизацията. Центърът за изследване на демокрацията участва в разработването на обща методология за измерване на напредъка към климатична неутралност и за моделиране на дългосрочни сценарии за декарбонизация в България. Експертите на Центъра работиха за постигане на основан на факти диалог за възможните политически посоки в тази област, с главна цел залагане на високи критерии за енергиен преход и енергийна

ефективност до 2030 г. и по-амбициозна декарбонизация за секторите, които не са част от търговията с емисии на ЕС (строителство, транспорт, селско стопанство, земеползване, промени в земеползването и горско стопанство) и където вътрешната политика би имала най-значително въздействие върху обхвата на нисковъглеродната трансформация.

На 15 юли 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията, съвместно с Генерална дирекция „Научни изследвания и иновации“ на Европейската комисия и Enterprise Europe Network–България, организира [публична дискусия](#) на тема „Преход от енергийно-интензивна екосистема към климатична неутралност в Източна Европа“. Експертите от Европейската комисия представиха основните констатации и изводи от Пътната карта на Европейското научноизследователско пространство, в която са идентифицирани ключови и иновативни нисковъгле-

Публична дискусия „Преход от енергийно-интензивна екосистема към климатична неутралност в Източна Европа“, София, 15 юли 2022 г.

родни технологии за енергоемките индустрии, както и инструменти за привличане на инвестиции в областта на научните изследвания и иновациите с цел ускоряване на тяхното внедряване и усвояване.

На 15 ноември 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията и Посолството на Република Корея в България организираха международната конференция „Отключване на потенциала на България за енергийни иновации за нисковъглероден преход“, на която бяха обсъдени прехода към зелена енергия и начините за въвеждане на водещите технологични иновации. В събитието участваха национални и международни експерти, които дискутираха най-адекватните политики за успешен преход към нисковъглеродна икономика и иновации в енергетиката в България.

Центърът за изследване на демокрацията продължи съвместната си работа с българското правителство по

изпълнението на ключови етапи от Националния план за възстановяване и устойчивост, като предостави техническа помощ на Комисията за енергиен преход, част от Консултативния съвет за прилагане на Европейската зелена сделка към Министерския съвет. Програма „Енергетика и климат“ се включи в изготвянето на базирани на моделиране оценки, като актуализира сценариите за България в *Pathways Explorer*, вземайки предвид новите ангажименти на страната за извеждане от употреба на въглищата и постепенен преход към нисковъглеродна икономика. Сценариите са част от доклада на Комисията, който се представя пред Народното събрание.

С оглед ангажиментите на България за подобряване управлението на енергетиката и климата, Центърът за изследване на демокрацията оказва техническа подкрепа на държавите – членки на ЕС, с цел навременно преработване на техните национални планове в областта на енергетиката и

Международна конференция „Отключване на потенциала на България за енергийни иновации за нисковъглероден преход“, София, 15 ноември 2022 г.

климата (НПЕК). Центърът предостави на министерствата на енергетиката на шест държави членки базирани на моделиране оценки на различни сценарии в НПЕК, както и препоръки за усъвършенстване на стратегическите документи и прилагане на най-добрите практики за справяне с основните предизвикателства на декарбонизацията.

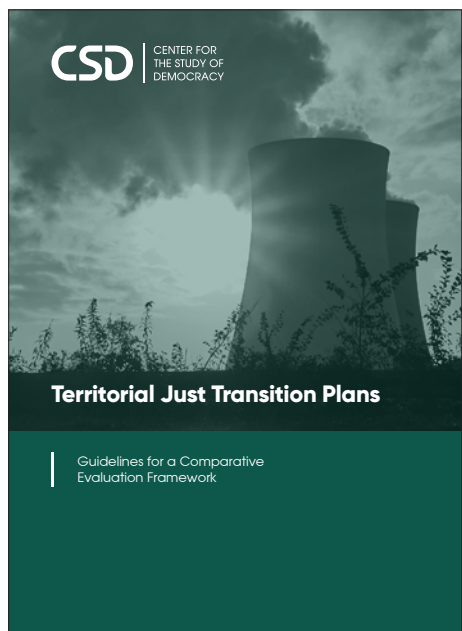
Тъй като мерките за енергийна ефективност са от ключово значение за постигане на целите на Европейския зелен пакт за неутралност по отношение на климата до 2050 г., Центърът извърши количествени оценки на прякото и непрякото въздействие на инвестициите в енергийна ефективност върху живота на хората. Беше разработена и система за подкрепа на политиките, разясняваща политиките за енергийна ефективност и тяхната рентабилност и помагача на политиките и бизнеса при въвеждането на ефективни планове и мерки за инвестиции в енергийна ефективност.

IV. Енергийна бедност и социална подкрепа за справедливия преход

Декарбонизацията изправя възгледите региони в България пред значителни предизвикателства, като една от най-трудно постижимите цели е определянето на приоритетите за справедлив и зелен преход в съответствие с ангажиментите на България във връзка Европейския зелен пакт. Зависимостта на регионите от изкопаеми горива налага ускорено въвеждане на нисковъглеродни технологични решения, но и осигуряване на справедлив преход за засегнатите. Тези въпроси бяха обсъдени на кръглата маса „Разгръщане на потенциала за зелена икономическа трансформация във възгледните региони на България“, проведена на 14 ноември 2022 г. с участието на представители на централната и местната власт, експерти и представители на бизнеса. Центърът представи [рамка за сравнителна оценка](#) на процеса на справедлив преход в

Кръгла маса „Разгръщане на потенциала за зелена икономическа трансформация във възгледните региони на България“, София, 14 ноември 2022 г.

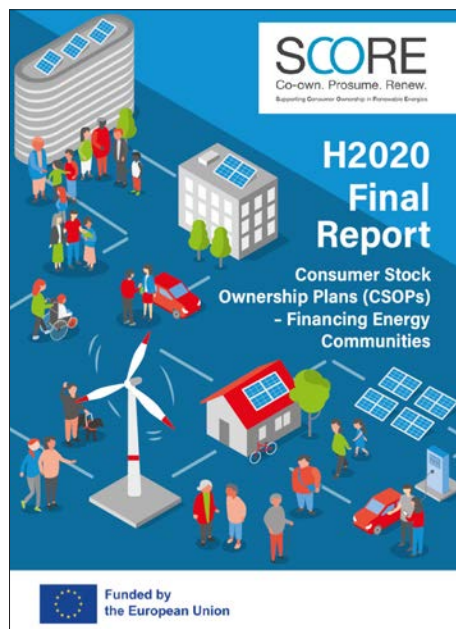

страните от Централна и Източна Европа, както и подробен [сравнителен доклад](#) относно проектоверсията на Териториалните планове за справедлив преход на Стара Загора, Перник и Кюстендил, изготвен въз основа на тази методология.

Центърът анализира и ефекта на нарастващите разходи за въглеродни емисии върху макроикономическото развитие на няколко държави от Централна и Източна Европа, включително Германия. Чрез динамичен модел на общо равновесие с микросимулация, базирана на проучвания на бюджетите на домакинствата, беше извършена количествена оценка на въздействието на разходите за въглеродни емисии. След анализ на три канала за преразпределение – ценови изменения, промени в потребителското поведение и въздействие върху пазара на труда – Центърът формулира препоръки за отчитане на ефекта от цената на въглеродните емисии върху енергийната бедност,

разпределение на приходите и по-сериозно ангажиране на гражданското общество в диалога за енергийния преход.

След сравнителна оценка на правната рамка беше изготвен и [анализ](#) на иновативните финансови инструменти за стимулиране развитието на енергийни общности сред уязвимите групи, в които се разглеждат наличните политики за насърчаване на просуматорството и общностите за съвместно използване на ВЕИ.

Отчитайки значимостта на участието на жените в справедливия преход, Центърът продължи работа в областта на децентрализацията на енергетиката с фокус разширяване

участието на гражданите в енергийните общности. С цел насърчаване на енергийното гражданство сред жените в България, на 20 октомври 2022 г., съвместно с Асоциацията на Дунавските общини „Дунав“ и Община Белене, беше организирана [„Лаборатория за гражданско действие в контекста на енергийния преход“](#). Участниците обсъдиха нисковъглеродните технологии и нагласите си спрямо създаването на енергийни общности като начин за справяне с енергийната бедност в техния регион.

Програма „Сигурност“

През 2021 г. усилията на Програма „Сигурност“ бяха съсредоточени в следните области:

- **Конвенционалната престъпност и пандемията.** Центърът взе участие в криминологично проучване в 16 европейски държави на реакциите на правителствата спрямо пандемията от Ковид-19 и нейния ефект върху равнището на престъпността. Пандемията беше нагледен пример за различното тълкуване на общите за ЕС норми и ценности в зависимост от доверието на населението в публичните институции, стратегиите на правителствата за контрол, националните тенденции на престъпността и приоритетите на правоприлагащите органи.
- **Рискове от организирана престъпност.** Продължи изследването на различни организирани престъпни пазари като кражба на МПС, кражба на самоличност, трафик на хора и трафик на огнестрелно оръжие. Бяха анализирани причините, движещите фактори и условията за автомобилните кражби в България, както и възможните превантивни мерки, и беше разработен т. нар. „бариерен модел“ за предотвратяване и пресичане на организирани автокражби в ЕС. Беше извършена и оценка на естеството и мащаба на онлайн кражбите на самоличност в ЕС с подробно описание на най-разпространените престъпни схеми и оценка на вероятния брой на жертвите и на произтичащите от престъплението разходи. С анализа си на пречките пред прилагането на първичното законодателство на ЕС, Центърът продължи да работи за развитие на сътрудничеството между съдебните органи в процеса на възстановяване на незаконно придобито имущество. Бяха разработени и общи минимални стандарти за регистрите на огнестрелни оръжия в ЕС и съседните държави, с които Центърът допринесе за противодействието на трафика на огнестрелно оръжие.
- **Противодействие на радикализацията и десния екстремизъм.** Центърът анализира радикализацията и насилствения екстремизъм сред българските младежи от ултраконсервативни общности и сред футболните фенове. Изследването разкрива, че дневният ред на ултраконсервативните общности обикновено се припокрива с този на крайно десните популистки партии и е тясно свързан с теориите на конспирациите и руската пропаганда.
- **Политики и програми на ЕС в областта на вътрешните работи.** Центърът се включи в осъществяването на проучване на десния екстремизъм в ЕС. Анализът очерта отличителните характеристики на явлениято и на проявите на насилие на десните екстремисти в седем държави – членки на ЕС.

I. Конвенционална престъпност

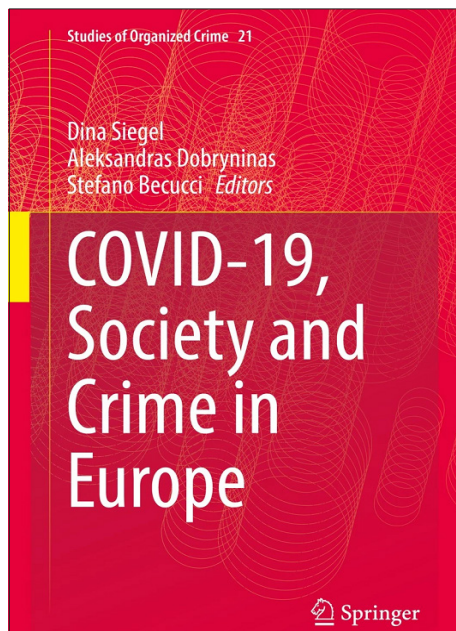
През 2022 г. Центърът се включи в осъществяването на **криминологично изследване** на реакциите на правителствата в 16 европейски държави спрямо пандемията от Ковид-19 и на нейното отражение върху равнището на престъпността във всяка от тях. Пандемията беше нагледен пример за възможните различни тълкувания на общите норми и ценности на държавите членки, зависещи от общественото доверие в публичните институции, стратегиите за контрол на правителствата, моделите на престъпността и приоритетите на правоприлагащите органи в съответните страни.

В анализа си за България Центърът разглежда основните социално-икономически кризи в страната през последните три десетилетия, предизвикали покачване на равнището на престъпността. Пандемията от Ковид-19 сложи началото на нов тип кризи, довели до редица здравни, социални и икономически последици, както и до рекордно ниски нива на престъпност. Въпреки че мерките на правителството в областта на общественото здраве първоначално имаха успех и броят на случаите в България беше сред най-ниските в ЕС, в последна сметка локдаунът се отрази крайно негативно на икономиката и предизвиква продължителни социални вълнения и антиправителствени протести.

II. Организирана престъпност

Организирана престъпност и корупция на Балканите

Балканите са кръстопът за трафика на редица незаконни стоки и географски център за контрабандата на мигранти, насочили се към Западна

Европа. След започването на войната в Украйна възможностите за организирана престъпност нараснаха, но регионът не разполага с необходимите инструменти за противодействие на тези негативните тенденции, което го прави особено уязвим. Сред най-разпространените видове организирана престъпност са корупцията на морските пристанища, проституцията и трафикът на хора, трафикът на наркотици, рекетът, незаконната търговия и дори футболното хулиганство, което според изследване на Центъра е свързано с политиката и престъпленията с употреба на насилие. На 14 юли 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията и Глобалната инициатива срещу транснационалната организирана престъпност (GI-TOC) проведе **международна конференция**, посветена на организираната престъпност и корупцията на Балканите. В събитието взеха участие експерти от публичния сектор, академичните среди, медиите и гражданското общество, които подчертаха необходимостта от създаване

на глобална стратегия за борба с организираната престъпност.

Организирана престъпност с МПС

Според оценки на Европол, престъпленията с МПС през последните десет години заемат значителен дял от престъпния пазар в ЕС и отделните държави членки. Организираната престъпност срещу собствеността и в частност кражбите на МПС бяха включени като приоритет във втория цикъл на политиката на ЕС за борба с организираната и тежката международна престъпност. Центърът се включи в *изследване на организираната престъпност с МПС*, насочено към превенция на онлайн разпространението на крадени превозни средства и части за тях и осъществено съвместно с Университета в Гент, Белгия, и Центъра за превенция на престъпността и сигурност, Нидерландия. Бяха обхванати шест държави – членки на ЕС (Белгия, България, Германия, Италия,

Нидерландия и Франция), като Центърът изготви анализ на тенденциите на българския пазар на крадени МПС и бариерен модел за предотвратяване и пресичане на този тип престъпления.

Кражба на самоличност и свързани престъпления

С бързия напредък на цифровизацията на икономиката и обществото нарастват и заплахите от кражба на самоличност и злоупотреба с лични данни. В ЕС се регистрира значително увеличение на броя на атаките с цел кражба на данни. В същото време законодателните и нерегулаторните инициативи в държавите – членки на ЕС, изостават от организираната киберпрестъпност, която в пълна степен се възползва от технологичния напредък за сметка на гражданите и предприятията.

Центърът, съвместно с консултантската компания ICF, Университета в

Международна конференция „Организирана престъпност и корупция на Балканите: Тенденции и перспективи“, София, 14 юли 2022 г.

Тренто и Европейската асоциация за подкрепа на жертвите, проведоха **изследване на онлайн кражбата на самоличност и свързаните престъпления**, с цел подробен анализ на явлението и свързаните с него престъпления, както и техните обществени и регулаторни последици. В доклада се прави оценка на естеството и мащабите на кражбата на самоличност в ЕС, описват се най-разпространените престъпни схеми и се изчисляват предполагаемия брой жертви и разходите, свързани с престъплението. Анализират се и действащите законодателни, регулаторни и нерегулаторни мерки за борба с онлайн кражбата на самоличност и свързаните престъпления в 27-те държави – членки на ЕС. Картографирането на мерките позволява да се посочват както най-добрите практики, така и пропуските в това отношение.

Трафик на хора

Съвместно с партньорски организации, Центърът изготви **оценка** на пропуските, предизвикателствата, нуждите и добрите практики в борбата с трафика на хора в три държави – членки на ЕС (България, Германия и Гърция). Въз основа на анализа ще бъде разработен курс за обучение на специалисти в областта на трафика на хора от правоприлагащите органи.

Центърът беше съорганизатор и на кръгла маса в хибриден формат, проведена на 18 ноември 2022 г. в Брюксел и посветена на превантивната дейност на полицията и междусекторното сътрудничество в борбата с трафика на хора и сексуалната експлоатация на деца (превенция, разследване и подкрепа за жертвите). На събитието присъстваха Координаторът на ЕС за борба с трафика на хора г-жа Даян Шмит, както и служители на правоприлагащите органи и експерти от

България, Гърция, Германия, Белгия, Италия и Израел.

Миграция и контрабанда на хора

Войната в Украйна предизвика най-голямата бежанска криза в Европа през последните 20 години, като над 5 милиона украински граждани избягаха в Европа. Кризата ангажира голяма част от ресурсите на граничните власти – ситуация, от която се възползваха организирани престъпни мрежи, което доведе до ново нарстване на броя на нелегалните мигранти от Близкия изток по балканския маршрут. През септември 2022 г. представители на Центъра участваха в дискусия за управлението на границите и предизвикателствата в резултат на миграцията по външните граници на ЕС. Събитието се проведе в Одрин, Турция, и беше организирано от Фондация „Конрад Аденауер“, съвместно с немски депутати, представители на турските общински власти и турски и гръцки специалисти по миграция. Експерти

от програма „Сигурност“ представиха българската гледна точка за настоящата миграционна криза, предвид дейността на каналджийските групи по миграционните маршрути от Близкия изток към Европа.

Центърът, в сътрудничество с GI-TOS, стартира и изследване на въздействието на войната в Украйна върху престъпните пазари на Балканите и най-вече върху нарасналия трафик на мигранти през 2022 г. Анализът картографира факторите и движещите сили на тази нова тревожна тенденция и обяснява възраждането на каналджийството като един от най-предпочитаните от организираната престъпност криминални пазари на Балканите.

Възстановяване на активи, придобити чрез незаконна дейност

През 2022 г. Центърът продължи усилията си за подобряване на [съдебното сътрудничество при възстановяването на незаконни активи](#), като анализира

практическите пречки пред прилагането на съответното първично законодателство на ЕС. Усилията бяха насочени към създаване на набор от материали по темата, предназначени за аудитория с разнороден образователен ценз: юристи, политици, учени и широката общественост.

Беше извършена оценка на въздействието на последния регламент на ЕС в тази област и на основните пречки пред прилагането му в държавите членки. Резултатите от изследването ще бъдат използвани за създаването на обучителни курсове за различни категории юристи, както и на общи стандарти за професионалистите, занимаващи се с темата.

Трафик на огнестрелни оръжия

Центърът координира [проучване на регистрите за огнестрелни оръжия в ЕС](#) и в няколко съседни държави. Бяха разработени национални профили на 21 държави и беше изготвен доклад, в който се посочват общи минимални

стандарты. Той беше предоставен на ГД „Миграция и вътрешни работи“, ОССЕ и експерти по огнестрелните оръжия в ПРООН. Въз основа на анализа ще бъдат изготвени наръчник с добри практики и доклад, посветен на въвеждането на законодателни инициативи за общи стандарти при контрола на огнестрелните оръжия и засилване на обмена на информация между контролните органи в Европа.

III. Радикализация и насилствен екстремизъм

Радикализацията сред българските младежи

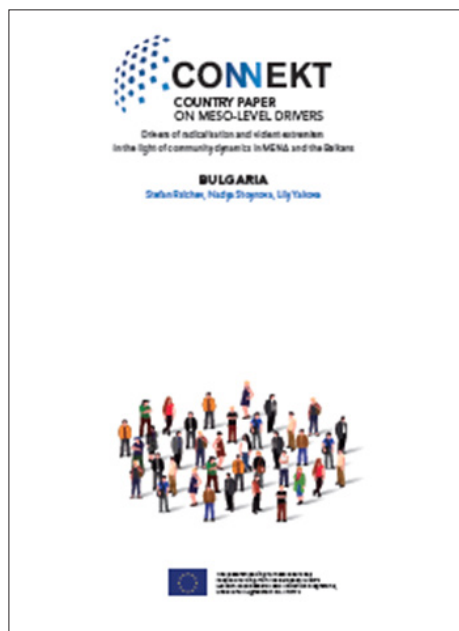
Центърът проведе изследване на радикализацията и насилствения екстремизъм сред българските младежи. Използвани бяха методи като наблюдение на общуването, анализ на съдържанието на публикации и коментари в публични групи и страници във Фейсбук, както и интервюта с

ултраконсервативни общности и футболни хулигани.

Според изследването, ултраконсервативните общности в България, както онлайн, така и офлайн, обичайно се обединяват около актуални теми, най-често „в защита на традиционните семейни ценности“ и срещу ограниченията, свързани с Ковид-19. Членовете и дневния им ред често са едни и същи като тези на крайнодесните популистки партии. Организиранат се и се мотивират предимно чрез Фейсбук, включително за протести на живо. Съществено място заемат теориите на конспирациите и руската пропаганда. Подобни групи не проповядват насилие, но на всички организирани от тях протести съществува риск от прояви на насилие. Наблюдава се още, че рисковете от крайнодясна радикализация са налице и при проповядвания онлайн от футболните фенове и подобни на тях групи „патриотизъм“ и национализъм. Насилието се приема като легитимно средство за постигане на целите, а при онлайн комуникацията крайните настроения сред групите на футболните запалняковци се засилват още повече, което води до ксенофобия и реч на омразата.

Реч на омразата и насилствен екстремизъм онлайн

Явление, което буди все по-голяма тревога, е значителното разпространение на речта на омразата в интернет пространството в цяла Европа. Неговото отрицателно въздействие върху обществения дискурс и произтичащата от това поляризация в обществото, както и тенденцията речта на омразата да провокира реални прояви на насилие, изискват все по-значими усилия за превенция и противодействие. По поръчка на Агенцията на ЕС за основните права Центърът за изследване на демокрацията, в сътрудничество

с изследователския институт RAND, изготви анализ на онлайн проявите

на омраза в България. Използвани бяха изследователски методи като събиране на основни данни, анализ на информацията от социалните медии и интервюта.

IV. Оценка на политики в областта на сигурността и вътрешните работи

Крайнодесният екстремизъм: европейски и национални перспективи

На семинар, посветен на крайнодесния екстремизъм в Европа и организиран от Българската асоциация за оценка на политиките (БАОП) и португалската организация „Иновативни системи за лишаване от свобода“, експерти на Центъра представиха тенденциите и заплахите от крайнодесния екстремизъм в България, както и оценка на работата на институциите

в отговор на тези заплахи. Семинарът беше насочен към служители на затворите и пробационните служби, обществени и академични организации, и представители на съдебната система от Югоизточна Европа и Западните Балкани. В събитието взеха участие 67 експерти от 21 държави.

Съвместно с немската консултантска компания „Астериск“, Центърът осъществи изследване на десния екстремизъм в ЕС, възложено от Отдела за граждански права и конституционни въпроси на Европейския парламент по задание на Комисията по граждански свободи, правосъдие и вътрешни работи. Анализът разглежда отличителните характеристики на десния екстремизъм и проявите на насилие от страна на десни екстремисти в ЕС. Направен е преглед на дефинициите, най-новите тенденции и мерките спрямо подобни проявите и са формулирани съответните препоръки. Докладът подчертава необходимостта от създаване на работна

дефиниция за десен екстремизъм, което да осигури по-добра рамка за разбиране, изследване и измерване на явлениято.

Социологическа програма

През 2022 г. Социологическата програма съсредоточи работата си върху следните области:

- **Интеграция на мигранти и прогнозиране на миграционните потоци.** В контекста на войната в Украйна Социологическата програма продължи участието си в дейности, насочени към прогнозиране на миграционните потоци и осигуряване на успешна интеграция на мигрантите.
- **Социално приобщаване на уязвими групи.** Центърът за изследване на демокрацията изготви анализи на политиките и практически мерки в подкрепа на предотвратяването и намаляването на насилието, основано на пола. Беше изследвано и съответствието между националните законодателни практики в държавите – членки на ЕС и законодателството на ЕС в областта на борбата с расизма и ксенофобията. В резултат на това беше изготвен анализ на действащите в България мерки, предназначени за младежи, които не работят, не учат и не се обучават.
- **Управление на религиозното многообразие и предотвратяване на религиозно мотивираната радикализация.** Социологическата програма продължи работа по темата, като изготви анализи и препоръки за предотвратяване на религиозно мотивираната радикализация чрез специфични подходи към управлението на религията. С цел задълбочаване на познанията за отношенията между държавата и религиите бяха изследвани и типологиите за управление на религията в Югоизточна Европа.
- **Енергийно гражданство и енергийна демокрация.** Центърът учреди международна интердисциплинарна Консултативна група в подкрепа на политиките в областта на енергийното гражданство в ЕС и организира лаборатория за гражданско действие за насърчаване на енергийното гражданство сред жените в България.

I. Миграция, интеграция и прогнозиране на мигрантските потоци

Войната, насилието, нарушаването на човешките права, природните бедствия и предизвиканите от човека катастрофи, както и различни индивидуални фактори ще продължат да влияят върху начина, по който хората се придвижват, независимо дали се изселват по принуда, търсят международна закрила или по-добър поминък за себе си и семействата си. Напредъкът на технологиите и комуникациите, изменението на климата и нарастващата глобална поляризация на мисленето и убежденията са сред явленията, които влияят върху миграционните потоци, като в същото време увеличават необходимостта от иновативни, ефективни и зачитащи правата на човека решения, приложими от правителствата и обществата за управление на миграци-

ята и подпомагане на нуждаещите се. Подобни решения следва да бъдат замисляни, разработвани и прилагани в пълно съответствие с основополагащи ценности на Европейския съюз, като зачитане на достойнството, свобода, равенство, солидарност, демокрация и правова държава.

Това са някои от основните изводи на международна конференция, проведена в Брюксел и онлайн на 21-22 юни 2022 г. и организирана съвместно от Центъра за изследване на демокрацията и Центъра за европейски политически изследвания. Двудневното събитие предостави форум за продуктивен диалог между национални и европейски политически лидери, представители на гражданското общество, журналисти и научни работници, които обсъдиха иновативни инструменти и мерки за управление на миграцията и убежището.

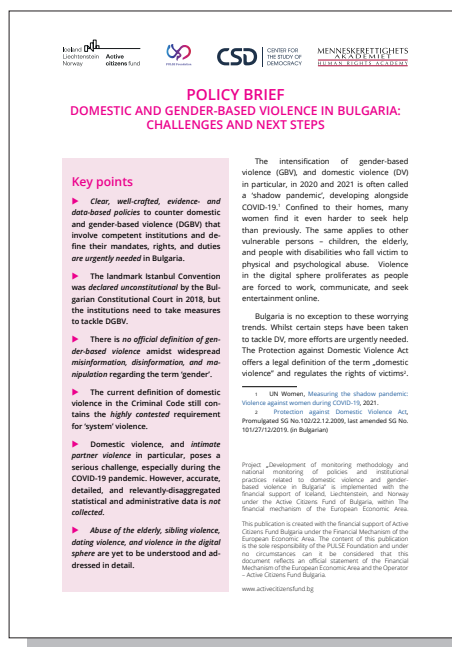

Гергана Цветкова от Центъра за изследване на демокрацията (най-вдясно) представя заключителните бележки на конференцията.

II. Социално приобщаване на уязвими групи

През 2022 г. Центърът участва в създаването на доклада „От обвиняване на жертвите към разбиране на потребностите им. Анализ на актуалното положение при домашното насилие и насилието, основано на пола в България“. В него са представени резултатите от пилотното приложение на специализираната „Методология за мониторинг на политики и институционални практики“ във връзка с домашното насилие и насилието, основано на пола. Основните изводи бяха резюмирани в [отделна публикация](#), която изтъква необходимостта от смислени и мащабни политики и практики за противодействие на този вид насилие. Сред ключовите препоръки са изготвяне на централен регистър на случаите, жертвите и извършителите на домашно насилие, както и създаване на система за високотехнологични и достъпни услуги за докладване, предназначени за жертвите и лицата, които имат информация за жертвите.

Стартира и нова инициатива за обучение на специалисти по човешки ресурси от българската публична администрация, посветено на идентифицирането, насочването и подкрепата за служители – жертви на домашно насилие. Инициативата се вписва в дългогодишните усилия на Центъра за противодействие на насилието, основано на пола, в България. Социологическата програма координира разработването на програма за обучение на специалисти по човешки ресурси за защита на уязвими и малтретирани лица. Центърът успешно приложи програмата, като обучи група участници от осем публични институции и изготви втора, подобрена нейна версия. Предвижда се програмата да се използва като пример за добра практика, съдържаща ключови насоки и

практически мерки за превенция на домашното насилие и подкрепа на реинтеграцията на жертвите в българското общество.

През 2022 г. Центърът изготви и **анализ**, засягащ младежите на възраст над 25 години, които не работят, не учат и не се обучават. Навлизайки на пазара на труда след икономическата криза от 2008 г., поколенията на родените през последните две десетилетия на 20 в. (т. нар. „милениали“) се сблъскват с безпрецедентни трудности при намирането на работа и успешната икономическа интеграция, като това важи за всички държави от ЕС. За тази възрастова група (25–35-годишни) обаче все още липсват достатъчно адекватни мерки и изследвания. Анализът на Центъра обхваща оценка на политиките в България, преглед на програмите в подкрепа на целевата група и критична оценка на конкретна, финансирана от държавата инициатива за икономическа интеграция на тези младежи. Подготвителната работа включваше анализ на действащите мерки. На първия етап беше изготвен профил на българите на възраст над 25 години, които не работят, не учат и не се обучават. Мнозинството от тези

младежи произхождат от етнически малцинства и живеят в бедни, селски райони. Освен това, в България няма разработени стратегически документи, както и законодателство, засягащо техните проблеми. В хода на изследването Центърът изготви и архив на инициативите в подкрепа на младежката заетост в България с национално и европейско финансиране, както и анализ на оценките на тези инициативи.

Акцент в работата на Социологическата програма през 2022 г. бяха и расизмът, ксенофобията и расовата дискриминация. Центърът участва в **изследване** на Европейския парламент относно защитата срещу расова дискриминация и ксенофобия, като направи оценка на ефективността на законодателство на България, Унгария и Румъния в подкрепа на изпълнението на Плана за действие на ЕС за борба с расизма. Пандемията от Ковид-19 е утежила съществуващите проблеми с расизма и антициганизма в тези

Пилотно приложение на програмата за обучение на специалисти по човешки ресурси от български институции.

държави – членки на ЕС, като към момента не се отбелязва напредък в прилагането на националното законодателство срещу расизма и попълването на законодателните и политическите пропуски.

III. Управление на религията и предотвратяване на радикализацията на религиозна основа

Центърът продължи да работи по въпроси, засягащи управлението на религията и връзката му с радикализацията на религиозна основа. Беше проведено задълбочено проучване на рисковите фактори за радикализация в три страни от Югоизточна Европа – Албания, Босна и Херцеговина и България. Сред тях са неравномерно третиране на религиозните малцинства при държавното финансиране, усещане за дискриминация от страна на държавата спрямо определени религиозни малцинства, по-строги дър-

жавни ограничения върху религията, третиране на някои религиозни малцинства като риск за сигурността, обществено недоверие и случаи на претъпления от омраза срещу религиозни малцинствени групи.

Наличието на такива рискови фактори изисква специфични политически мерки от страна на държавните органи, местните религиозни организации и институциите на ЕС, основани на разбирането на връзките между управлението на религиозното многообразие и религиозно мотивираната радикализация. В подкрепа на тези усилия за превенция Центърът за изследване на демокрацията разработи набор от политически препоръки.

В друга съвместна инициатива, водещи експерти по религия от Европа и Канада се съсредоточиха върху типологиите на управление на религията в Южна и Югоизточна Европа. Според [изследването](#), въпреки разликите в режима на отношенията между държа-

вата и религията в тези страни, всички те споделят обща законодателна тенденция за утвърждаване свободата на вероизповеданията и толерантността към всички религии. В някои от тези държави обаче законодателството и реалните политически практики се разминават.

IV. Енергийно гражданство и енергийна демокрация

На фона на енергийната криза в Европа и опасенията относно силната зависимост от руския газ и петрол, енергийната независимост остава важна задача в политическия дневен ред. През 2022 г. Центърът продължи да подкрепя усилията на ЕС за насърчаване на просуматорството, чрез което гражданите ставата енергийно независими, като произвеждат собствена енергия. Центърът създаде международна интердисциплинарна консултативна група, чиято цел е да привлече вниманието на политиците към международните изследвания на енергийното гражданство и енергийната демокрация, като по този начин повишава и тяхната приложимост.

Лабораторията за гражданско действие в Белене през октомври 2022 г. беше проведена с цел изследване потенциала за енергийно гражданство сред жените от региона. Участничките се включиха в групови дискусии за ролята на енергията в живота им, степента на приемане на нисковъглеродните технологии и отношението им към създаването на енергийна общност като начин за справяне с енергийната бедност. Анализът на резултатите от лабораторията констатира, че участниците демонстрират жив интерес към енергийните теми и се стремят да се включват активно във вземането на решения относно потреблението на енергия в техните домакинства. Въпреки това гражданската им позиция като цяло е по-скоро индивидуална, а примерите за колективни усилия, насочени към повишаване на енергийната ефективност или внедряване на технологии за възобновяема енергия, са малко. Причините за слабата гражданска активност, особено по отношение създаването на общности за възобновяема енергия, са тромавите административни процедури, недостигът на информация и ограничените финансови средства.

Жени от град Белене и региона по време на Лабораторията за гражданско действие, организирана от Центъра за изследване на демокрацията, 20 октомври 2022 г.

Част втора
Администрация и управление

Тази страница умишлено е оставена празна.

Институционално развитие

Центърът за изследване на демокрацията е организация с нестопанска цел, осъществяваща общественнополезна дейност. До 2017 г. Центърът е регистриран в Софийския градски съд и Централния регистър на юридическите лица при Министерство на правосъдието. През 2018 г. Центърът е пререгистриран, съгласно измененията в националното законодателство, в публичния Търговски регистър и регистър на ЮЛНЦ, воден от Агенцията по вписванията към министъра на правосъдието. Юридическите лица с нестопанска цел за осъществяване на общественнополезна дейност имат редица допълнителни задължения, сред които ежегодно да изготвят и заявяват за обявяване в регистъра годишен доклад и финансов отчет.

През 2022 г., с оглед превръщането на енергетиката и климата в приоритетна изследователска област, ръководството на Центъра учреди Програма „Енергетика и климат“.

През годината в Центъра бяха заети общо 44 души, от които 36 души управленски и професионален персонал (включително външни консултанти), и 8 души административен персонал.

Отчетността и прозрачността са ръководни принципи в работата на Центъра за изследване на демокрацията. Прилагането на тези принципи се осъществява чрез:

- ежегодно публикуване на одиторски отчет (от 1992 г.);
- извършване на одит на отделните проекти;
- публикуване на годишни отчети (от 1994 г.);
- редовно публикуване на информация за дейността на интернет страницата на Центъра;
- предоставяне на информация за изпълняваните проекти и резултатите от тях на средствата за масова информация;

През март 2022 г. Центърът за изследване на демокрацията прие *Политика за равенство на половете (2022 – 2024)*, разработена като допълнение и в съответствие с Етичния кодекс и Кодекса за поведение. Документът е съобразен с пет принципа за равнопоставеност на половете: балансиран брой жени и мъже в организацията; равнопоставеност на половете при набирането на кадри и професионалното израстване; равновесие между служебните задължения и личния живот; залагане на аспекти, свързани с пола, в изследователските проекти; предотвратяване на тормоза и предразсъдъците по полов признак.

Беше назначен шестчленен екип, ръководен от служител по въпросите на равнопоставеността на половете, който наблюдава и оценява прилагането на политиката. Екипът представи съдържанието на документа на всички служители на Центъра, а през лятото на 2022 г. проведе семинари, свързани с аспектите на пола в научните изследвания. На всички служители бяха предоставени допълнителни материали като онлайн курсове и образователни видеоклипове.

Петдесет процента от общия брой на служителите и 50% от анализаторите на Центъра са жени. Служителите от женски пол с докторска степен са

Обучение на служителите на Центъра по равнопоставеност на половете, юли 2022 г.

40% от всички служители с образователна степен „доктор“. Равнището на представеност и признание за жените в организацията на висши и ръководни анализаторски позиции е високо. През 2022 г. редица изследователски проекти се ръководят от жени, а голяма част от инициативите съдържат важни аспекти, свързани с пола, включително оценки на въздействието. Служителите от женски пол участват активно в публичните събития, като международни конференции, медийни изяви, кръгли маси и семинари.

Центърът продължи да прилага и политика за равнопоставеност при наемането на служители, предоставяйки работни места на разнородни по отношение на образованието и натрупания опит кандидати. Политиката на организацията във връзка с раждането и отглеждането на дете също се характеризира с равнопоставеност на двата пола, както при закрилата, така и при заложените в националното законодателство обезщетения за родителски отпуск. Гъвкавото работно време, съобразено с нуждите на служителите, също остава приоритет за Центъра.

Комуникации

Събития

През годината Центърът беше домакин на 30 конференции и международни кръгли маси в България и редица дър-

жави от ЕС. Благодарение на използването на платформи за стрийминг и виртуална конферентна връзка тези събития достигнаха до над 1 000 експерти и политици от страната и света.

Въздействие чрез социалните медии

Един от приоритетите на комуникационния екип е разширяването на социалното и политическото въздействие на работата на Центъра за изследване на демокрацията чрез стратегическа онлайн комуникация. През 2022 г. Центърът консолидира портфолиото си от профили в социалните медии, което позволи разширяване на обхвата на разпространение на ключовите анализи и препоръки. Въвеждането на нови формати творческо съдържание и стратегическото им популяризиране в различните канали доведе до над 160% увеличение на онлайн аудиторията.

Творческо съдържание

Подължи разработването на формати като интерактивни доклади, кратки документални филми, разяснителни видеоклипове и блог постове, представящи в широкодостъпен вид изследванията и основните препоръки. Бяха използвани и кратки анимационни формати, отново с цел разширяване на онлайн аудиторията и представяне на политически позиции в реално време.

През годината бяха публикува 11 доклада и 13 кратки анализа с подновената визуална идентичност на организацията. Започнало по време на пандемията, подновяването на визуалната идентичност вече дава резултати, като допринася за по-качествено и по-добре разпознаваемо присъствие в социалните мрежи.

Стажантска програма

Центърът за изследване на демокрацията предоставя възможности за стаж на изявени студенти от цял свят, като особено през последните години стажовете са както в присъствен, така и в онлайн формат. През 2022 г. екипът на Центъра оказваше подкрепа на присъствените стажанти при организиране на преместването им в София и при ориентирането им в страната, стремежи се да ги ангажира в провежданите публични събития и социални мероприятия, както и да организира опознавателни екскурзии в София и провинцията. Дистанционно работещите стажанти бяха приобщени към виртуалната офис среда на Центъра, а експертите се стараеха да общуват редовно с тях чрез чести онлайн срещи и незаменимото участие

на стажантите в организираните през годината уебинари и други онлайн формати.

През 2022 г. в Центъра стажуваха 63 студенти и дипломирали се младежи от 19 страни: Австралия, Бразилия, България, Великобритания, Германия, Гърция, Дания, Индия, Испания, Италия, Китай, Колумбия, Норвегия, Пакистан, Португалия, Русия, САЩ, Украйна и Франция. Сред стажантите бяха четирима възпитаници на Принстънския университет, както и студенти от Колумбийския университет, Факултета по държавно управление „Блаватник“ на Оксфордския университет, Висшия институт за международни изследвания и изследвания на развитието в Женева, Грьонингенския

университет, Хагския университет и много други.

През 2022 г. програмите на Центъра активно ангажираха стажанти във всички свои ключови дейности, като събиране и анализ на публикуваната информация, събиране на данни, преглед на литературата, събиране и преглед на информация и добри практики в дадена сфера и участие в създаването на доклади и други документи. По този начин стажантите придобиваха практически умения и

задълбочени познания в редица научноизследователските области.

Центърът разполага с ясна политика и стандарти за въвеждане в работата и наставничество на новопостъпилите стажанти. Стажът им често продължава под формата на трудова заетост на изследователски и експертни позиции в самата организация или в други институции, или е последван от прием в елитни университети или в схеми за допълнителна заетост и/или образование.

„Имах чудесната възможност да стажувам дистанционно в продължение на около пет месеца в Програма „Сигурност“ на Центъра за изследване на демокрацията. Въпреки че стажът се провеждаше онлайн, можех да участвам в редица проекти, изпълнявайки различни задачи, като участие в разработването на доклади и изучаване на мерките в областта на радикализацията и насилствения екстремизъм. Придобих представа за теми, по които нямах задълбочени познания, и успях да науча много нови неща и да се заинтригувам от нови въпроси в тази сфера.

Целият екип на Центъра беше много отзивчив. Работих съвместно с анализаторите, които споделяха своите наблюдения и коментираха изпълнените от мен задачи. Беше ми дадена самостоятелност, но постоянно получавах обратна връзка за работата си. Стажът ми не само ме мотивира да продължа работа по темите, с които се запознах в Центъра, но обогати професионалните ми планове с нови перспективи. Бих препоръчала стажантската програма на Центъра за изследване на демокрацията на всеки, който се интересува от анализирани теми, особено в областта на радикализацията.“

Милене Менегети Брун, Бразилия
онлайн стажантка в Програма „Сигурност“
1 ноември 2021 г. – 1 април 2022 г.

„Това лято имах възможността да проведа стаж в хибридна форма в Правната програма на Центъра за изследване на демокрацията. Участвах в разработването на няколко кратки доклада по проекта PERCEPTIONS, който се занимава с възприятията за мигрантите и се изпълнява в редица европейски страни. В съответствие с интересите ми в областта на многостранната дипломация и подпомагането на бежанците, ми възложиха задача да проуча Изявлението на ЕС и Турция за сирийските бежанци и да анализирам темата за лошото състояние на центровете за настаняване на мигранти и как то противоречи на възприятията им за Европа като модел за сигурност, благоденствие и удобство.

През целия ми стаж незаменима подкрепа ми оказваха Мария Стоянова и Мария Йорданова, давайки ми ценни насоки, благодарение на които успях да задълбоча познанията си за трудностите пред мигрантите, пристигащи в Европа и желаещи да се интегрират в тукашните общества. Придобих и по-ясна представа за сложните политики за защита на мигрантите. Наставничеството им ми помогна да науча много не само за правната защита, от която по принцип се интересувам, но и да прецизирам бъдещите си професионални цели. Уверен съм, че научените по време на този стаж уроци ще имат значително влияние върху бъдещото ми академично и професионално развитие.“

Хасан Джавед, Пакистан
присъствен стажант в Правната програма
6 юни – 17 август 2022 г.

Консултантски звена на Центъра: „Витоша Рисърч“ и „Проект 1“

„Витоша Рисърч“ ЕООД и „Проект 1“ ЕООД са 100 % собственост на Центъра и формират групата на Центъра за изследване на демокрацията. „Витоша Рисърч“ ЕООД започва своята дейност като социологическа програма на Центъра и е обособено като отделно дружество през 2000 г. с цел подпомагане на дългосрочната финансова устойчивост на Центъра чрез навлизане на пазара на маркетинговите и социологическите изследвания.

„Проект 1“ ЕООД е създаден след консултации с одиторската компа-

ния KPMG с цел участие на Центъра в консултантски проекти и конкурси на територията на България и Европейския съюз, и управление на инвестиционната дейност на Центъра. Управител на „Проект 1“ ЕООД е изпълнителният директор на Центъра за изследване на демокрацията. Трите организации използват взаимно своите човешки, физически и финансови ресурси, за да реализират по-добре целите и мисията си, като гарантират ясно разделение на стопанските от нестопанските дейности на групата.

Програмна и административна структура

Управителен съвет

Д-р Огнян Шентов, Председател на Управителния съвет
Владимир Йорданов, Изпълнителен директор
Руслан Стефанов, Програмен директор, Главен икономист

Икономическа програма

Руслан Стефанов, Програмен директор, Главен икономист
Д-р Тодор Галев, Директор по научната дейност
Даниела Минева, Старши анализатор
Д-р Ваня Петрова, Старши анализатор
Петър Терзиев, Анализатор
Боряна Велчева, Анализатор
Горан Георгиев, Анализатор
Кристина Цабала, Анализатор
Конър О'Кели, Анализатор
Светослав Малинов, Анализатор
Никола Янков, Старши асоцииран сътрудник
Д-р Тодор Ялъмов, Асоцииран сътрудник

Програма „Енергетика и климат“

Мартин Владимиров, Директор, Програма „Енергетика и климат“
Д-р Радостина Примова, Старши анализатор
Костанца Рангелова, Старши анализатор
Д-р Мария Трифонова, Научен сътрудник
Мариус Кьопен, Анализатор
Ремина Алексиева, Анализатор
Д-р Бойко Ницов, Старши асоцииран сътрудник

Правна програма

Димитър Марков, Директор, Правна програма
Д-р Мария Йорданова, Главен експерт
Д-р Татяна Новосолова, Научен сътрудник
Мария Дойчинова, Анализатор
Мария Стоянова, Анализатор
Илиана Бойчева, Анализатор

Социологическа програма

Д-р Александър Герганов, Директор, Социологическа програма
Д-р Гергана Цветкова, Научен сътрудник
Д-р Лилия Якова, Научен сътрудник
Росалина Тодорова, Анализатор
Виктория Богданова, Анализатор

Леда Кунева, Анализатор, Служител по равнопоставеност на половете
Д-р Мила Манчева, Асоцииран сътрудник

Програма „Сигурност“

Д-р Атанас Русев, Директор, Програма „Сигурност“
Ген. лейт.(о.р.) Чавдар Червенков, Главен експерт
Д-р Емил Ценков, Главен експерт
Д-р Моис Файон, Главен експерт
Тихомир Безлов, Главен експерт
Стефан Ралчев, Научен сътрудник
Мариян Събев, Анализатор
Д-р Томазо Комунале, Анализатор
Надя Стойнова, Анализатор
Владислав Кръстев, Анализатор
Дарина Сарафова, Анализатор
Росица Джекова, Асоцииран сътрудник

Комуникации

Мариян Събев, Координатор „Комуникации“
Галина Сапунджиева, Сътрудник „Комуникации“/Координатор „Съдържание“
Глория Трифонова, Сътрудник „Комуникации“
Пеню Кирацов, Сътрудник „Комуникации“/Графичен дизайнер

Администрация

Марияна Янкова, Административен секретар
Милена Йорданова, Административен сътрудник
Димитър Стаменов, Сътрудник „Информационни технологии и данни“

Счетоводство

Милена Момчилова-Бояджиева, Финансов директор
Петър Лозанов, Финансов сътрудник/Сътрудник по проекти
Цветомир Аврамов, Финансов сътрудник/Сътрудник по проекти

Технически сътрудници

Бойко Тасев

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

Центъра за изследване на демокрацията (Групата)

Консолидиран годишен финансов отчет

31 декември 2022 г.

Доклад на независимия одитор

До Общото събрание
на Центъра за изследване на демокрацията

Доклад върху консолидирания финансов отчет

Извършихме одит на консолидирания финансов отчет на Центъра за изследване на демокрацията и неговите консултантски звена „Витоша РИСЪРЧ“ ЕООД и „Проект 1“ ЕООД („Групата“), който се състои от консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2022 г., консолидиран отчет за всеобхватния доход, консолидиран отчет за промените в собствения капитал и консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, както и пояснителни приложения към консолидирания финансов отчет, съдържащи и обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики.

Мнение

По наше мнение, приложеният консолидиран финансов отчет представя достоверно, във всички съществени аспекти, финансовото състояние на Групата към 31 декември 2022 г., както и консолидираните финансови резултати от дейността и паричните потоци за същата година, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейския съюз (ЕС).

База за изразяване на мнение

Одитът беше извършен в съответствие с Международните одиторски стандарти (МОС). Нашите отговорности съгласно тези стандарти са описани по-нататък в раздел „Отговорност на одитора“. Ние сме независими от Групата в съответствие с Етичния кодекс на професионалните счетоводители на Съвета за международни стандарти по етика за счетоводители (Кодекса на СМСЕС) и с етичните изисквания на Закона за независимия финансов одит (ЗНФО), приложими по отношение на одитирането на консолидирани финансови отчети в България, като сме се съобразили и с всички останали етични стандарти, залегнали в ЗНФО и Кодекса на СМСЕС. Считаме, че установените при одита факти са достатъчна и уместна база, върху която можем да си съставим мнение.

Допълнителна информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад

Отговорност за допълнителната информация носи ръководството. Допълнителната информация се съдържа в доклада за дейността, изготвен от ръководството съгласно Глава седма от Закона за счетоводството, но не включва консолидирания финансов отчет и одиторския доклад към него.

Нашето мнение относно консолидирания финансов отчет не обхваща допълнителната информация и ние не правим никакви заключения относно нейната надеждност, освен ако това не е изрично посочено в доклада ни и до степента, до която е посочено.

Нашата отговорност във връзка с одита на консолидирания финансов отчет се състои в това да прочетем допълнителната информация, за да преценим дали тя е в съществено несъответствие с консолидирания финансов отчет или с фактите, установени по време на одита, и дали не съдържа някакво друго съществено неправилно отчитане. В случай че на базата на работата, която сме извършили, достигнем до заключение, че в тази допълнителна информация е налице съществено неправилно отчитане, ние сме длъжни да докладваме този факт.

Нямаме какво да докладваме в това отношение.

Допълнителни въпроси, които поставя за докладване Законът за счетоводството

В допълнение на нашите отговорности и задължението ни за докладване съгласно МОС, по отношение на доклада за дейността изпълнихме и процедурите, допълващи изискваните по МОС, съгласно Указанията на професионалната организация на дипломираните експерт-счетоводители и регистрираните одитори в България – Институт на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС), издадени на 29.11.2016 г. (утвърдени от Управителния съвет на ИДЕС на 29.11.2016 г.). Тези процедури засягат проверки за наличието, както и проверки на формата и съдържанието на допълнителната информация, които се правят с цел да ни подпомогнат при формирането на становище относно това дали допълнителната информация включва оповестяванията и докладванията, предвидени в Глава седма от Закона за счетоводството, приложим в България.

Във връзка с чл. 37, ал. 6 от Закона за счетоводството, на базата на извършените процедури, нашето становище е, че:

- информацията, включена в доклада за дейността за финансовата година, за която е изготвен финансовият отчет, съответства на консолидирания финансов отчет;
- докладът за дейността е изготвен в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството;
- докладът за плащанията към правителствата за финансовата година, за която е изготвен финансовият отчет, е предоставен и изготвен в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството.

Отговорност на ръководството за консолидирания финансов отчет

Ръководството носи отговорност за изготвянето и достоверното представяне на този консолидиран финансов отчет в съответствие с МСФО, приети от ЕС, и за системата си за вътрешен контрол, каквато то определя като необходима за гарантиране изготвянето на консолидирани финансови отчети, които не съдържат съществени неправилни отчитания, независимо дали последните се дължат на измама или на грешка.

При изготвяне на консолидирания финансов отчет ръководството носи отговорност за оценяване способността на Групата да продължи да функционира като действащо предприятие, оповестявайки, когато това е приложимо, въпроси, свързани с предположението за действащо предприятие, и използвайки счетоводната база на основата на

предположението за действащо предприятие, освен ако ръководството не възнамерява да ликвидира Групата или да преустанови дейността ѝ, или ако не разполага с друга алтернатива, освен да предприеме това действие.

Отговорност на одитора

Ние имаме за цел да установим в разумна степен на сигурност дали финансовият отчет като цяло не съдържа съществени неправилни отчитания, независимо дали те се дължат на измама или на грешка, и да съставим одиторски доклад, в който изразяваме нашето одиторско мнение. Разумната степен на сигурност е висока степен на сигурност, но не е гаранция, че ако одитът е извършен в съответствие с МОС, той ще разкрие съществено неправилно отчитане, когато такова съществува. Неправилни отчитания могат да възникнат в резултат на измама или на грешка и се смятат за съществени, ако има разумно основание да се предположи, че самостоятелно или в съвкупност те биха могли да окажат влияние върху икономическите решения на потребителите, вземани въз основа на този финансов отчет.

Като част от одита в съответствие с МОС, ние прилагаме професионална преценка и запазваме професионален скептицизъм по време на целия одит. В допълнение ние:

- идентифицираме и оценяваме рисковете от съществени неправилни отчитания в консолидирания финансов отчет, независимо дали те се дължат на измама или на грешка; разработваме и изпълняваме одиторски процедури в отговор на тези рискове и при одита си установяваме факти, които да са достатъчна и уместна база за нашето мнение. Рискът да не бъде разкрито съществено неправилно отчитане, което е резултат от измама, е по-висок, отколкото риска от съществено неправилно отчитане, което е резултат от грешка, тъй като измамата може да включва тайно споразумяване, фалшифициране, преднамерени пропуски, изявления, които въвеждат одитора в заблуждение, както и пренебрегване или заобикаляне на вътрешния контрол;
- проучваме вътрешния контрол, имащ отношение към одита, за да разработим одиторски процедури, които да са подходящи при конкретните обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на вътрешния контрол на Групата;
- оценяваме уместността на използваните счетоводни политики и разумността на приблизителните счетоводни оценки и свързаните с тях оповестявания, направени от ръководството;
- правим заключение относно уместността на използване от страна на ръководството на счетоводната база, въз основа на предположението за действащо предприятие и на установените при одита факти, свързани с евентуалното наличие на съществена несигурност относно събития или условия, които биха могли да породят значителни съмнения за способността на Групата да функционира като действащо предприятие. Ако достигнем до заключение, че е налице съществена несигурност, сме длъжни в одиторския си доклад да привлечем внимание към свързаните с тази несигурност оповестявания в консолидирания финансов отчет или, в случай че тези оповестявания са неуместни, да променим мнението си. Заключенията ни се основават на фактите, установени при одита до датата на завършване на одиторския доклад. Възможно е обаче след тази дата да възникнат събития или условия, които да станат причина Групата да преустанови функционирането си като действащо предприятие;

- оценяваме цялостното представяне, структура и съдържание на консолидиращия финансов отчет, включително оповестяванията, и дали финансовият отчет представя основополагащите за него сделки и събития по достоверен начин.

Стоян Донеv
Регистриран одитор
25.07.2023 г.
София

0509 Стоян
Донеv
Регистриран одитор

Център за изследване на демокрацията (Група)
 Консолидиран отчет за финансовото състояние, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хил.лева)	Прил.	Към 31 декември 2022 г.	Към 31 декември 2021 г.
Активи			
Имоти, машини, съоръжения и оборудване	5	465	1 023
Дълготрайни нематериални активи	6	3 406	1 667
Инвестиционни имоти	7	398	398
Общо дълготрайни активи		4 269	3 088
Търговски и други вземания	8	811	584
Парични средства и парични еквиваленти	9	4 385	4 557
Разходи за бъдещи периоди		158	47
Общо краткотрайни активи		5 354	5 188
Дългосрочен заем	8	174	182
Общо дълготрайни финансови активи		174	182
Общо активи		9 797	8 458
Собствен капитал		6 719	6 336
Пасиви			
Общо дългосрочни пасиви		-	-
Задължения към партньори и клиенти	10	193	93
Финансиране за бъдещи периоди	11	2 885	2 029
Общо краткосрочни пасиви		3 078	2 121
Общо пасиви		3 078	2 121
Общо собствен капитал и пасиви		9 797	8 458

Ръководството е одобрило този консолидиран финансов отчет на 25.07.2023 г. Финансовият отчет е подписан от името на Управителния съвет от:

Владимир Йорданов
 Изпълнителен директор
 25.07.2023 г.

Заверил съгласно одиторския доклад:

Стоян Донеv
 Регистриран одитор
 25.07.2023 г.

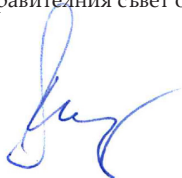

Център за изследване на демокрацията (Групата)
Консолидиран отчет за всеобхватния доход, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хил.лева)	Прил.	Към 31 декември 2022 г.	Към 31 декември 2021 г.
Приходи от безвъзмездно финансиране	12	3 722	2 634
Себестойност на продажбите	14	(3 430)	(2 319)
Брутна печалба от безвъзмездно финансиране		292	315
Приходи от услуги и други дейности	13	1 029	817
Себестойност на продажбите	14	(911)	(669)
Брутна печалба		410	463
Финансови приходи		31	24
Финансови разходи		(19)	(13)
Нетни финансови разходи	15	12	11
Печалба преди данъци		422	474
Разход за данък върху печалбата	16	(37)	(34)
Нетна печалба за периода		385	440
Друг всеобхватен доход		–	–
Общ годишен всеобхватен доход		385	440

Ръководството е одобрило този консолидиран финансов отчет на 25.07.2022 г. Финансовият отчет е подписан от името на Управителния съвет от:

Владимир Йорданов
Изпълнителен директор
25.07.2023 г.

Заверил съгласно одиторския доклад:

Стоян Донеv
Регистриран одитор
25.07.2023 г.

*Център за изследване на демокрацията (Групата)
Консолидиран отчет за паричните потоци, 31 декември 2022 г.*

(Всички суми са в хил. лева)	Прил.	Към 31 декември 2022 г.	Към 31 декември 2021 г.
Парични потоци от оперативна дейност			
Печалба преди данъци		385	474
Корекции за:			
Амортизации		55	36
Промени в оборотния капитал:			
Търговски и други вземания		(241)	(184)
Търговски и други задължения		991	572
Нетен паричен поток от оперативна дейност		1 190	898
Платен корпоративен данък		(37)	(34)
Нетни парични потоци от оперативна дейност		1 153	864
Парични потоци от инвестиционна дейност			
Покупка на имоти, машини и съоръжения и нематериални активи		(1 313)	(1 121)
Нетни парични потоци за инвестиционната дейност		(1 313)	(1 121)

Център за изследване на демокрацията (Група)
 Консолидиран отчет за паричните потоци, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хиляди лева)	Прил.	Към 31 декември 2022 г.	Към 31 декември 2021 г.
Парични потоци от финансова дейност			
Платени главници, лихви и комисионни		(12)	11
Нетни парични потоци за финансова дейност		(12)	11
Нетно увеличение / (намаление) на паричните средства и паричните еквиваленти		(172)	(246)
Парични средства и парични еквиваленти в началото на годината		4 557	4 803
Парични средства и парични еквиваленти в края на годината	9	4 385	4 557

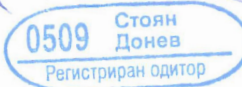
Ръководството е одобрило този консолидиран финансов отчет на 25.07.2023 г. Финансовият отчет е подписан от името на Управителния съвет от:

Владимир Йорданов
 Изпълнителен директор
 25.07.2023 г.

Заверил съгласно одиторския доклад:

Стоян Донеv
 Регистриран одитор
 25.07.2023 г.

Център за изследване на демокрацията (Група)
 Консолидиран отчет за промените в собствения капитал, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хил. лв.)	Прил.	Неразпределена печалба
Салдо на 1 януари 2021 г.		5 896
Нетна печалба за годината		440
Салдо към 31 декември 2021 г.		<u>6 336</u>
Салдо на 1 януари 2022 г.		6 336
Нетна печалба за годината		385
Други		(2)
Салдо към 31 декември 2022 г.		<u><u>6 719</u></u>

Ръководството е одобрило този консолидиран финансов отчет на 25.07.2023 г. Финансовият отчет е подписан от името на Управителния съвет от:

Владимир Йорданов
 Изпълнителен директор
 25.07.2023 г.

Заверил съгласно одиторския доклад:

Стоян Донев
 Регистриран одитор
 25.07.2023 г.

1. Резюме на дейността

Центърът за изследване на демокрацията (наричан „Центъра“) е организация с нестопанска цел, със седалище и адрес на управление в Република България. Консолидираният финансов отчет на Центъра към 31 декември 2022 г. обобщава резултатите на Центъра и неговите консултантски звена „Витоша Рисърч“ ЕООД и „Проект 1“ ЕООД (наричани „Групата“).

Основан в края на 1989 г., Центърът за изследване на демокрацията напълва процеса на реформи в Европа чрез въздействие върху политиката и гражданското общество. Мисията на Центъра за изследване на демокрацията е „изграждането на мостове между науката и политиката“ и като независим интердисциплинарен аналитичен институт той съчетава широк спектър от знания, умения и възможности.

Центърът за изследване на демокрацията притежава 100% от капитала на своите консултантски звена „Витоша Рисърч“ ЕООД и „Проект 1“ ЕООД.

„Витоша Рисърч“ ЕООД, създадено през 2000 г., се специализира в изследвания и консултантска дейност в различни сфери: социална и икономическа политика; социални анализи и оценки; икономическо и политическо поведение; пазарни проучвания и други.

„Проект 1“ ЕООД е създадено през 2003 г. Неговият основен предмет на дейност е управлението на инвестиционната дейност в недвижими имоти на Групата и управлението на проекти, осъществявани извън грантови схеми.

Към 31 декември 2022 г. в Групата работят 36 души управленски и професионален персонал (включително външни консултанти), 8 души административен персонал и 7 души технически персонал..

Годишният финансов отчет на Групата е одобрен от Управителния съвет на 25.07.2023 г.

2. Счетоводна политика

По-долу е описана счетоводната политика, приложена при изготвянето на консолидирания финансов отчет. Тази политика е прилагана последователно през всички години, включени в отчета, освен ако не е упоменато друго.

2.1. База за изготвяне на годишния финансов отчет

Настоящият консолидиран финансов отчет е изготвен в съответствие с изискванията на МСФО, приети от ЕС, при спазване принципа на историческата цена.

Консолидираният финансов отчет включва отчетите на Центъра и неговите консултантски звена към 31 декември всяка година. Финансовите отчети на консултантските звена се изготвят за същия отчетен период като на организацията майка, използвайки сходни

счетоводни политики. За целите на консолидацията финансовата информация на Групата е агрегирана на принципа ред по ред, сумирайки подобните елементи на активи, пасиви, приходи и разходи.

Всички вътрешно-групови сделки, разчети и нереализирани печалби, свързани със сделки между компании от Групата, са елиминирани при консолидацията. Нереализираните загуби също са елиминирани, но са взети предвид като индикатор за обезценка на прехвърлените активи. Консултантските звена се консолидират напълно от датата на придобиване, представляваща датата, на която Групата придобива контрол, и продължават да се консолидират до датата, на която този контрол се прекрати. Където е необходимо, счетоводната политика на консултантските звена е променена в съответствие с възприетата от Групата политика.

Консултантски звена са всички предприятия (включително предприятия със специално предназначение), в които Групата притежава повече от половина от акциите или дяловете с право на глас и върху чиято финансова политика и дейност може да упражнява контрол. При определяне контрола на Групата върху други предприятия е взето предвид наличието и ефекта от потенциални права на глас, които се упражняват към настоящия момент или са в процес на прехвърляне.

При отчитане придобиването на консултантски звена се използва метода на покупката. Стойността на придобиването се определя по справедливата стойност на придобитите активи, издадените капиталови инструменти и натрупаните или поети пасиви към датата на придобиване.

Придобитите разграничими активи и поети пасиви и условни задължения се оценяват първоначално по справедлива стойност в деня на придобиването независимо от размера на неконтролиращото участие. Положителна репутация има в случаите, когато стойността на придобиването е по-висока от справедливата цена на разграничимите нетни активи на придобитото дружество. Ако стойността на придобиването е по-ниска от справедливата стойност на нетните активи на придобитото консултантско звено, разликата се признава директно в отчета за доходите.

След първоначалното признаване, репутацията се оценява по цена на придобиване, намалена с натрупаните загуби от обезценка. За целите на теста за обезценка, от датата на придобиването репутацията се разпределя към всички обекти, създаващи парични потоци, които се очаква да получат икономическа изгода от синергията на комбинацията, независимо дали други активи или пасиви на придобития бизнес са отнесени към тези обекти.

Ако репутацията е разпределена към обект, създаващ парични потоци, и Групата продаде дейност в рамките на този обект, то репутацията, свързана с продадената дейност, се включва в балансовата стойност на дейността при определяне на печалбата или загубата от освобождаването от тази дейност. Репутацията, свързана с освобождаваната дейност, се оценява въз основа на относителните стойности на тази дейност и на запазените дейности от обекта, генериращ парични потоци.

Операции с неконтролиращи участия

Неконтролиращите участия представляват дела от печалбата или загубата и нетните активи, които не се притежават от Групата и са представени отделно в отчета за доходите, а в консолидирания баланс са представени в собствения капитал, но отделно от собствения капитал на акционерите на организацията-майка. Освобождаването от неконтролиращи участия води до печалби и загуби за Групата, които се признават в отчета за доходите. Придобитите неконтролиращи участия се отчитат като се използва метод, при който разликата между цената на придобиване и балансовата стойност на дела на придобитите нетни активи се признава като репутация.

Изготвянето на финансовите отчети в съответствие с МСФО изисква употребата на счетоводни приблизителни оценки. При прилагането на счетоводната политика на Групата ръководството е използвало собствени преценки. Елементите на финансовите отчети, чието представяне включва по-висока степен на преценка или субективност, както и тези елементи, за които предположенията и оценките имат значително влияние върху финансовите отчети като цяло, са представени отделно в Приложение 4.

Нови стандарти и разяснения, приложени от Групата

При изготвянето на този консолидиран финансов отчет не са приложени новите и изменени стандарти и разяснения, задължителни за прилагане за финансови периоди, започващи на и след 1 януари 2022 г.. Ръководството смята, че те не засягат финансовия отчет на Групата, макар че биха могли да засегнат счетоводното отчитане на операции и събития в бъдещи отчетни периоди.

2.2. Сделки в чуждестранна валута

2.2.1. Функционална валута и валута на представяне

Отделните елементи на финансовите отчети на Групата се оценяват във валутата на основната икономическа среда, в която Групата извършва дейността си („функционална валута“). Годишният финансов отчет е представен в български лева, която е функционална валута и е валута на представяне.

2.2.2. Сделки и салда

Сделките в чуждестранна валута се представят във функционална валута, като се прилага официалния курс на датата на сделката. Печалбите и загубите от промяна във валутните курсове, възникнали в резултат на разплащания по сделки в чуждестранна валута, както и от преценка по заключителен валутен курс на деноминирания в чуждестранна валута активи и пасиви, се признават в отчета за доходите.

2.3. Имоти, машини и съоръжения

Имоти, машини, съоръжения и оборудване са представени по историческа стойност, която е намалена с начислените амортизации и загуби от обезценка. Историческата стой-

ност включва всички разходи, които са пряко свързани с придобиването и въвеждането в експлоатация на активите.

Последващите разходи се прибавят към балансовата стойност на актива или се отчитат като отделен актив, само когато се очаква, че Групата ще получи бъдещи икономически изгоди, свързани с употребата на този актив, и когато отчетната му стойност може да бъде достоверно определена.

Амортизация се начислява от датата, когато активът е влязъл в експлоатация. Земите не се амортизират, тъй като се смята, че имат неопределено дълъг полезен живот. Активите в строеж не се амортизират, тъй като не са налични за употреба.

Амортизация се начислява на база на линейния метод. Използваните амортизационни норми се основават на изчисления полезен живот, както следва:

Сгради	25 години
Машины и съоръжения	3,33 години
Транспортни средства	4 години
Компютри	2 години
Стопански инвентар	6,67 години

Имоти, машини, съоръжения се амортизират от месеца, следващ датата на придобиване, а активите, придобити по стопански начин – от месеца, когато активът е влязъл в експлоатация.

Когато балансовата стойност е по-висока от възстановимата стойност, дълготрайният материален актив се отчита по неговата възстановима стойност.

2.4. Нематериални активи

Нематериалните активи, придобити от Групата, се представят по цена на придобиване, намалена с натрупаната амортизация и загуби от обезценка.

Последващи разходи

Последващи разходи се капитализират в стойността на нематериалните дълготрайни активи, само когато се увеличават бъдещите икономически изгоди, черпени от използването на актива. Всички други разходи се признават в отчета за доходите в момента на възникване.

Нематериалните активи са амортизирани на база на линейния метод върху оценения полезен живот на активите, освен ако те имат неограничен полезен живот.

2.5. Финансови активи

Групата класифицира своите финансови активи в следните категории: финансови активи, отчитани по справедлива стойност в отчета за доходите; заеми и вземания; финан-

сови активи, държани до падежа, и финансови активи, на разположение за продажба. Класификацията се извършва според целта, за която са придобити финансовите активи. Ръководството определя класификацията на финансовите си активи в момента на покупката и преразглежда тази класификация в края на всеки отчетен период.

Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в отчета за доходите

Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в отчета за доходите, са финансови активи, държани за търгуване. Финансов актив се класифицира в тази категория, ако е придобит с цел да бъде продаден в краткосрочен план. Активите в тази категория се класифицират като краткосрочни.

За целите на този финансов отчет краткосрочни са активите с падеж до 12 месеца. През годината Групата не притежава такива финансови активи. Групата не притежава такива финансови активи към 31 декември 2022 г.

Заеми и вземания

Заеми и вземания са недеривативни финансови активи с фиксирани или определени плащания, които не се котират на активен пазар. Те са включени в краткосрочни активи, с изключение на тези с падеж повече от 12 месеца след датата на баланса, които се класифицират като дългосрочни. Заемите и вземанията се включват в категориите „търговски и други вземания“ и „пари и парични еквиваленти“ в счетоводния баланс. Заемите и вземанията се водят по амортизирана стойност, като се използва ефективен лихвен процент.

Финансови активи, държани до падежа

Финансовите активи, държани до падежа, са инвестиции с фиксиран падеж, които ръководството на Групата възнамерява и има възможност да държи до падежа. Тези финансови активи се класифицират като дългосрочни, с изключение на активи, които са с падеж до 12 месеца след датата на баланса и които са признати като текущи през отчетния период. Групата не притежава такива финансови активи.

Финансови активи, на разположение за продажба

Финансови активи на разположение за продажба са недеривативни активи, които представляват инвестиции, придобити с цел притежание за неопределен период, и които могат да бъдат продадени, когато Групата се нуждае от средства или при промяна на лихвения процент. Те се включват в дългосрочните активи, освен ако ръководство има намерение да продаде инвестициите в период до 12 месеца от датата на баланса или да ги използва като оперативен капитал. В такъв случай инвестициите се класифицират като краткотрайни активи. През годината Групата не притежава такива финансови активи. На датата на баланса Групата оценява дали съществуват обективни доказателства, че финансов актив или група от финансови активи са обезценени. Тестването за обезценка на търговски вземания е описано в Приложение 2.7.

2.6. Материални запаси

Материалните запаси се посочват по по-ниската от цената на придобиване и нетната реализуема стойност. Разходът се определя по метода на средно претеглената стойност. Нетната реализуема стойност е равна на очакваната продажна цена при нормално проличане на дейността, намалена с пряко свързаните с продажбата разходи.

2.7. Търговски и други вземания

Търговските вземания се признават първоначално по справедлива цена, а впоследствие по амортизирана стойност, определена като се използва метода на ефективния лихвен процент и намалена с евентуална провизия за обезценка. Провизия за обезценка се прави в случай, че съществува обективно доказателство, че Групата няма да бъде в състояние да събере всички дължими суми, съгласно първоначалните условия по отношение на съответния разчет.

Значими финансови затруднения на задълженото лице, вероятност за банкрут или финансово реструктуриране или невъзможност за изплащане на дълга (при просрочие над 30 дни) се приемат като индикатор, че търговското вземане е обезценено. Сумата на провизията е равна на разликата между балансовата стойност на вземането и сегашната стойност на очакваните бъдещи парични потоци, дисконтирани с първоначалният ефективен лихвен процент. Балансовата стойност на актива е намалена чрез използването на корективна сметка, а стойността на загубата се отразява в отчета за доходите към разходите за продажба и маркетинг. Когато търговско вземане е несъбираемо, то е описано от корективната сметка на търговските вземания. Последващо възстановяване на стойността, която е отписана, се отразява в намаление на разходите за продажба и маркетинг в отчета за доходите.

2.8. Парични средства и парични еквиваленти

Паричните средства и парични еквиваленти включват пари в брой, пари по банкови сметки, други високо ликвидни краткосрочни инвестиции с падеж до 3 месеца, както и банкови овърдрафти. В баланса овърдрафтите се включват като краткосрочно задължение в категорията на краткосрочните заеми.

2.9. Инвестиционни имоти

Инвестиционни имоти са имоти, държани за получаване на приходи от наем или за увеличение на стойността им, или и за двете, но не с цел продажба в обичайната дейност, използване за производство или доставка на стоки или услуги, или за административни цели. Инвестиционните имоти първоначално се оценяват по цена на придобиване и при последваща оценка – по справедлива стойност, като промените се признават в печалби и загуби.

Цената на придобиване включва всички разходи, директно свързани с придобиването на инвестиционния имот. Стойността на инвестиционните имоти, придобити по стопански начин, включва направените разходи за материали, директно вложен труд,

разходите, пряко отнасящи се до привеждане на актива до състояние необходимо за неговата експлоатация, и капитализирани разходи по заеми.

Когато употребата на инвестиционен имот се промени така, че той се рекласифицира в имоти, съоръжения и оборудване, неговата справедлива стойност към датата на рекласификацията става цена на придобиване за последващо отчитане.

2.10. Заеми

Заемите се признават първоначално по справедлива стойност, намалена с направените разходи по извършването на транзакцията. Впоследствие заемите се отчитат по амортизируема стойност; всяка разлика между плащанията (нетно от разходите по извършването на транзакциите) и амортизираната стойност на заема се признава в отчета за доходите през периода на заема, като се използва метода на ефективната лихва.

Заемите се класифицират като краткосрочни задължения, освен ако Групата има безусловно право да отсрочи уреждането на задължението за период най-малко 12 месеца след датата на счетоводния баланс.

Разходите за заеми се признават като текущ разход в отчета за доходите.

2.11. Отсрочени данъци

Отсрочените данъци върху печалбата са определени изцяло, като се прилага балансовия метод на база на временните разлики, произлизащи между данъчните основи на активите и пасивите и техните балансови стойности. При изчисляване на отсрочените данъци се използват данъчните ставки (закони), действали към датата на съставяне на баланса, които се отнасят за периодите на очакваното обратно проявление на данъчните временни разлики.

Отсрочените данъчни активи се признават в степента, в която е вероятно наличието на бъдеща облагаема печалба, така че данъчните временни разлики да бъдат използвани.

2.12. Доход на наетите лица при пенсиониране

Съгласно чл. 222, ал. 3 от Кодекса на труда, при прекратяване на трудовото правоотношение, след като работникът или служителят е придобил право на пенсия за осигурителен стаж, към датата на прекратяване на трудовото правоотношение работодателят е задължен да му изплати обезщетение в размер на минимум две и максимум шест брутни месечни заплати, ако работникът или служителят е бил нает от Групата над 10 години. Към 31 декември 2022 г. Групата не е отчела такива задължения.

2.13. Признаване на приходите

Приходите включват справедливата стойност на сумата от продажбата на стоки и услуги, която е генерирана или ще бъде генерирана от обичайната дейност на Групата. Приходите се отчитат нетно от данък върху добавената стойност, търговски отстъпки, отбивки и рабати и след елиминиране на вътрешно-груповите сделки.

Групата признава приходи, когато сумата на прихода може да бъде надеждно определена и се очаква предприятието да получи бъдещи икономически изгоди, съобразно критериите, описани по-долу. Сумата на прихода не се приема за надеждно измерена, докато не се разрешат всички непредвидени обстоятелства, свързани с продажбата. Групата основава своите преценки на историческия си опит, вземайки предвид вида на клиента, вида на сделката и особеностите на всяко споразумение.

Продажби на услуги

Приходите от договори с цени, определени според изразходеното време и извършените разходи, се осчетоводяват в отчета за доходите пропорционално на степента на осъществяване на операцията към датата на баланса. Приходите се признават според договореното възнаграждение за отработените часове. При договори с фиксирано време приходът се признава според съотношението на отработените часове спрямо общите часове, които трябва да бъдат отработени.

Приходите от договори с фиксирана цена за извършване на услуги също се признават според метода степен на завършеност. При този метод приходът се признава според съотношението на извършената работа спрямо общите услуги, които трябва да бъдат извършени.

При възникване на обстоятелства, които могат да променят първоначалните оценки на приходите, разходите или степента на завършеност, оценките се преразглеждат. Това преразглеждане може да доведе до увеличение или намаление на очакваните приходи или разходи и се отразява в приходите за периода, в който тези обстоятелства станат известни на ръководството.

Приходи от грантове и финансираня

Грантове и финансираня от финансиращи организации се признават първоначално като отсрочен приход, ако съществува разумна степен на сигурност, че те ще бъдат получени и Групата ще може да изпълни условията, свързани с усвояването на финансирането. Финансиранията, които покриват разходите на Групата, свързани с изпълнението на проекта, се признават в отчета за доходите на систематична база в периода, в който се признават разходите за неговото изпълнение. Финансиранията, които покриват разходите на Групата, свързани с придобиване на активи, се признават в отчета за доходите на систематична база през полезния живот на актива.

Приходи от лихви

Приходите от лихви се признават пропорционално на времето, като се използва метода на ефективната лихва. При обезценка на вземане Групата намалява балансовата му стойност до възстановимата му стойност, която представлява очакваните бъдещи парични потоци, дисконтирани на база на първоначалният ефективен лихвен процент, присъщ на инструмента, и впоследствие отчита сконтото като приходи от лихви. Приходите от лихви по обезценените заеми се признават на база първоначалният ефективен лихвен процент.

2.14. Разпределение на дивиденди

Групата не разпределя дивиденди.

3. Управление на финансовия риск

3.1. Въздействие на глобалната икономическа обстановка

Основният фактор за несигурност в европейската и българската конюнктура през 2022 г. беше войната на Русия в Украйна и последвалата газова и енергийна криза в Европа. Войната затрудни веригите на доставки и предизвика налагането на поредица от санкции върху Русия от страна на Г-7 и ЕС и приемането на редица допълнителни мерки за засилване на икономическата сигурност на държави – членки на ЕС. С договорената през март 2022 г. Версайска декларация, лидерите на 27-те страни членки постигнаха съгласие за постепенно, но възможно най-скорошно премахване на зависимостта на ЕС от руските изкопаеми горива. Очаква се войната да стане фактор за забавяне растежа на БВП на България, увеличаване на икономическата несигурност и намаляване на инвестициите през настоящата и следващите няколко години.

Руската инвазия в Украйна се състои непосредствено след едва започналото възстановяване на икономиката след пандемията от COVID-19. През 2020 и 2021 г. пандемията засегна сериозно световната икономика. Страните от ЕС, включително и България, отбелязаха дълбок спад, свързан с нарушаване на свободното движение на хора и стоки и увеличаване на безработицата. Но шокът от предприетите противоепидемични мерки беше смекчен от същественото разхлабване на паричните и бюджетните ограничения в европейски и световен мащаб. Българското правителство също прие мерки, макар и в по-ограничен мащаб, за запазване на икономическия ръст. Това доведе до спад в нивото на безработицата в страната (до 4,4% през четвъртото тримесечие на 2022 г.), а също и до компенсиране на спада в БВП от 2020 г. (-4,4%), 2021г. (4,2%) и 2022 г. (3,4%). Очаква се последствията от COVID кризата в глобален мащаб да имат все по-ограничено влияние върху икономическата активност.

Инфлацията в България достигна почти 8% към края на 2021 г. и почти 17% за 2022 г. Водещият фактор за това е покачането на цените на газа и на останалите енергийни източници, както и на хранителните стоки. Очаква се през 2023–2024 г. възходящата тенденция да се забави, но този процес зависи от много външни фактори. Това води до по-трудно планиране на разходите за всички дружества в Групата, включително за Центъра, което увеличава несигурността. Федералният резерв и Европейската централна банка (ЕЦБ) дадоха ясни заявки, че за овладяване на високата инфлация ще се наложи основните лихвени проценти да бъдат сериозно повишени. Федералният резерв пръв предприе мерки в тази насока, което доведе до временно повишаване стойността на долара спрямо еврото. ЕЦБ повиши основния лихвен процент до 2%, като се очаква през 2023 г. той да нарасне с поне още толкова. Това се отрази и на местна почва – БНБ повиши основния лихвен процент в страната до 1,30% към края на годината. В резултат на това, разходите на Групата за персонал, инвестиции и консумативи също се увеличиха, като се очаква натискът върху тяхното нарастване да продължи.

България продължава да е кандидат за членство в Шенген и Еврозоната, но процеса на приемане вероятно ще продължи да протича със затруднения и отклонения от първоначалните планове. През 2020 г. България се присъедини към валутно-курсовия механизъм ERM II с цел сближаване на икономиката си с тази на Еврозоната и като поредна стъпка преди приемането на еврото. От 1 октомври 2021 г. ЕЦБ започна да осъществява пряк надзор над значимите кредитни институции в страната. Банковите сметки на Групата са в институции, които попадат в списъка на ЕБЦ, което носи допълнителна сигурност. Напредъкът на икономическото сближаване с Еврозоната обаче е ограничен поради трудните икономически условия и продължаващата политическа нестабилност в страната, започнала от средата на 2020 г. България не отговаря на критерия за ценова стабилност, тъй като нивото на инфлацията е значително по-високо от референтната стойност. Независимо от това, дадените политическите заявки предполагат еврото да бъде прието през 2025 г., което би засилило инвеститорския интерес към страната и би имало положителен ефект за организации като Групата. Над 50% от средствата на Групата са деноминирани в евро.

Перспективите за икономически растеж на България в краткосрочен и средносрочен план остават несигурни, но положителни. Несигурността се засилва от политическата криза в страната и сериозната геополитическа нестабилност в Украйна и Черноморския регион. През 2022–2023 г. имаше редица политически сътресения, поредица от избори, служебни кабинети и не особено стабилно редовно правителство. Очаква се местните избори през 2023 г. и европейските избори през 2024 г. да продължат да разтърсват политическия живот. В тази връзка, ръководството не е в състояние да предвиди всички промени, които биха могли да повлияят върху сектора и върху икономиката като цяло, и следователно – какъв би бил техния цялостен ефект върху бъдещото финансово състояние на Групата. Анализът сочи, че в краткосрочен и средносрочен план рисковете са повишени и средата за развитие като цяло вероятно ще продължи да бъде нестабилна, което предполага и засилване на мерките за по-добро планиране и защита на финансовите интереси на Групата. Ръководството ще продължи да следи текущите рискове и да взема всички мерки за поддържане на стабилността и развитието на дейността на Групата в настоящата обстановка.

3.2. Фактори на финансовия риск

Осъществявайки дейността си, Групата е изложена на многообразни финансови рискове: пазарен риск (включващ валутен риск, ценови риск и риск от промени в паричния поток поради променящ се пазарен лихвен процент), кредитен риск и ликвиден риск. Програмата на Групата за цялостно управление на риска се фокусира върху финансовия риск и има за цел да намали евентуалните неблагоприятни ефекти върху финансовите показатели на Групата.

3.2.1. Пазарен риск

Валутен риск

Групата не е изложено на валутен риск, тъй като повечето трансакции в чуждестранна валута са деноминирани в евро. Към момента курсът на еврото е фиксиран към този на

българския лев. През 2022 г. Групата осъществяваше няколко проекта с финансиране в щатски долари, като поради неблагоприятните курсове на долара към българския лев претърпя известни загуби, но цялостното финансово състояние на Групата не бе сериозно засегнато.

Ръководството на Групата не допуска, че ще има промени в следващите 12 месеца, и затова не са правени допълнителни анализи.

Ценови риск

Ръководството на Групата следи ценовия риск в контекста на очакваните бъдещи приходи от оперативна дейност.

3.2.2. Лихвен риск

Тъй като Групата няма значителни лихвоносни активи, приходите ѝ и оперативните парични потоци са до голяма степен независими от промените на пазарните лихвени нива. Възможно е обаче, поради покачващите се лихвени проценти, през периода 2023–2025 г. да се повишат и лихвите по депозитите.

3.2.3. Кредитен риск

Кредитният риск произлиза от пари и парични еквиваленти и депозити в банки и други финансови институции.

3.2.4. Ликвиден риск

Съобразно основния си предмет на дейност, Групата има възможност за финансиране чрез договорени кредитни линии, овърдрафти и други кредитни инструменти, ако това е необходимо.

Таблицата по-долу анализира финансовите пасиви на Групата в съответните падежни групи на базата на оставащия период от счетоводния баланс към падежната дата на договора. Оповестените в таблицата суми са договорните недисконтирани парични потоци. Балансовите задължения в рамките на 12 месеца се равняват на преносните стойности, тъй като влиянието на дисконтирането е незначително.

(Всички суми са в хил. лева)

Към 31 декември 2021 г.	До 1 година	Между 1 и 2 години	Между 2 и 5 години	Над 5 години
Търговски и други задължения	93	–	–	–
Към 31 декември 2022 г.	До 1 година	Между 1 и 2 години	Между 2 и 5 години	Над 5 години
Търговски и други задължения	193	–	–	–

4. Значими счетоводни приблизителни оценки и преценки

Приблизителните оценки и преценки са базирани на натрупан опит и други фактори, включително очаквания за бъдещи събития при наличните обстоятелства. Достоверността на приблизителните оценки и преценки се преразглежда редовно.

Групата извършва приблизителни оценки и преценки за целите на счетоводното отчитане и оповестяване, които, по дефиниция, в повечето случаи се различават от фактическите резултати. Значимите счетоводни приблизителни оценки, при които има значителен риск от последваща съществена корекция на балансовите стойности на активите и пасивите през следващата финансова година, са описани по-долу:

Полезен живот на имоти, машини и съоръжения

Представянето и оценката на имотите, машините и съоръжения и нематериални активи изисква ръководството, на база на счетоводни преценки, да направи предположения за техния полезен живот и остатъчна стойност. Ръководството оценява всяка година остатъчния полезен живот на активите.

Обезценка на вземания

Обезценката на вземания се прави съобразно очакванията на ръководството за събираемостта на вземанията. Към датата на изготвяне на отчетите, ръководството прави преглед на съществуващите вземания и преценява тяхната събираемост.

5. Имоти, машини и съоръжения

(Всички суми са в хил. лева)

Отчетна стойност	Към 31 декември 2021 г.	Придобити	Отписани	Към 31 декември 2022 г.
Земя	413	–	–	413
Сгради	–	22	–	22
Компютри	274	32	–	306
Транспортни средства	243	–	–	243
Стопански инвентар	111	–	4	107
Други активи	8	–	–	8
Разходи за придобиване	599	–	599	–
Общо	1 661	54	603	1 099

Център за изследване на демокрацията (Групата)
Приложения към консолидирания годишен финансов отчет, 31 декември 2022 г.

Амортизация	Към 31 декември 2021 г.	Придобити	Отписани	Към 31 декември 2022 г.
Земя	29	–	–	29
Сгради	–	14	–	14
Компютри	247	26	–	273
Транспортни средства	243	–	–	243
Стопански инвентар	104	2	4	102
Други активи	2	–	–	2
Разходи за придобиване	–	–	29	(29)
Общо	625	42	33	634
Балансова стойност	Към 31 декември 2021 г.	Придобити	Отписани	Към 31 декември 2022 г.
Земя	384	–	–	384
Сгради	–	–	–	8
Компютри	27	–	–	33
Транспортни средства	–	–	–	–
Стопански инвентар	7	–	–	5
Други активи	6	–	–	6
Разходи за придобиване	599	–	–	29
Общо	1 023	–	–	465

6. Нематериални активи

(Всички суми са в хил. лева)

Отчетна стойност	Към 31 декември 2021 г.	Придобити	Отписани	Към 31 декември 2022 г.
Софтуер	524	–	–	524
Други	1 771	1806	23	1 771
Общо	2 295	1 806	23	2 295

Център за изследване на демокрацията (Групата)
Приложения към консолидирания годишен финансов отчет, 31 декември 2022 г.

Амортизация	Към 31 декември 2021 г.	Придобити	Отписани	Към 31 декември 2022 г.
Софтуер	522	1	–	523
Други	106	43	–	149
Общо	628	44	–	672

Балансова стойност	Към 31 декември 2021 г.	Придобити	Отписани	Към 31 декември 2022 г.
Софтуер	2	–	–	1
Други	1 665	–	–	3 405
Общо	1 667	–	–	3 406

7. Инвестиционни имоти

(Всички суми са в хил. лева)

	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Към 1 януари		
Балансова стойност в началото на периода	398	413
Разходи за амортизация	–	15
Балансова стойност в края на периода	398	398
Към 31 декември		
Отчетна стойност	511	511
Нагрупана амортизация	(113)	(113)
Балансова стойност	398	398

Инвестиционните имоти на Групата представляват земи и сгради, придобити в периода 2005–2006 година. Инвестиционните имоти се представят в баланса на Групата по историческа стойност, намалена с начислените амортизации и загуби от обезценка.

8. Търговски и други вземания

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Краткосрочни вземания		
Търговски вземания	783	503
Обезценка на търговски вземания	–	–
Търговски вземания, нето	<u>783</u>	<u>503</u>
Възстановен ДДС	19	78
Други	<u>9</u>	<u>3</u>
Общо вземания	<u><u>811</u></u>	<u><u>584</u></u>

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Дългосрочни вземания		
Дългосрочен заем	174	182
Обезценка на търговски вземания	–	–
Общо дългосрочни вземания	<u><u>174</u></u>	<u><u>182</u></u>

Балансовата стойност на търговските и други вземания е близка до тяхната справедлива стойност.

9. Пари и парични еквиваленти

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Пари в брой	11	19
Парични средства по разплащателни сметки	<u>4 374</u>	<u>4 538</u>
Общо	<u><u>4 385</u></u>	<u><u>4 557</u></u>

10. Търговски и други задължения

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Краткосрочни задължения		
Задължения към клиенти	1	7
Възнаграждения и социални осигуровки	21	12
Корпоративен данък	14	12
Други	157	62
Общо	193	93

11. Финансиране за бъдещи периоди

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Мрежа на европейските фондации – Провокации и устойчивост: Предизвикателства и отговори на руската дезинформация в Западна и Централна и Източна Европа	–	1
Европейска комисия (ЕК) – Алтернативни мерки на задържането по време на досъдебното производство: осведоменост и сътрудничество между съдебните органи за постигане на общи стандарти (PRE-TRIAD)	–	66
ЕК – Приобщаващ диалог по темата „енергийно гражданство“ в подкрепа на Европейския енергиен съюз (DIALOGUES)	130	267
ЕК – Оценка на риска от изолация на заподозрени и обвиняеми лица: ролята на медиите (ARISA 2)	–	10
ЕК – Разработване на общи минимални стандарти за регистриране на законно притежаваните оръжия и подобряване на обмена на информация между ЕС, Югоизточна Европа, Украйна и Молдова (REGISYNC)	181	252
ЕК – Гражданското общество за добро управление и антикорупция в Югоизточна Европа: изграждане на капацитет за мониторинг, застъпничество и повишаване на осведомеността (SELDI)	–	1
ЕК – Ефективен граничен контрол на стоки с оценка на риска и без нарушаване на бизнес потока (ENTRANCE)	–	33

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
ЕК – Европейска интегрирана инфраструктура за извличане и анализ на големи данни (SoBigData-PlusPlus)	39	59
ЕК – Кибервиктамизационен барометър: създаване и тестване на модел за сравнително изследване на бизнеса в ЕС и концепция на приложение за докладване на киберпрестъпления (CYBBAR)	151	270
ЕК – Изграждане на устойчиво общество в защита на демократичния дебат в Югоизточна Европа (FENCE)	–	94
ЕК – Технологии и методи за управление на миграционните потоци (ITFLOWS)	94	168
ЕК – Методология за оценка на националната готовност за злоупотреба с химични, биологични, радиологични и ядрени материали и познания (MASC-SBRN)	–	65
ЕК – Подкрепа за жертвите на домашно насилие чрез програма за повишаване на капацитета и осведомеността сред специалистите по човешки ресурси (SHE)	211	257
ЕК – Оценка на въздействието и ефективността на превантивните мерки върху директивите и рамковите решения на ЕС (PRE-RIGHTS)	–	23
ЕК – Радикализация, секуларизъм и управление на религиите – сближаване на европейските и азиатските перспективи (GREASE)	–	42
ЕК – Изследване на реалната стойност на енергийната ефективност (REFEREE)	93	147
ЕК – Ефектът на новите технологии, социалните медии и възприятията на населението върху миграционните потоци и сигурността в ЕС. Създаване на работещи мерки за противодействие, инструменти и практики (PERCEPTIONS)	9	72
Европейска фондация за климата – Оценка на рисковете за енергийната и климатична сигурност при различните алтернативи за декарбонизация в Югоизточна Европа, в частност ролята на природния газ (Проект № G-2109-62719)	2	59

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Европейска фондация за климата – Анализ на причините за икономическия и демократичен упадък на Западните Балкани (Проект № G-2109-62713)	22	29
Европейска фондация за климата – Оценка на правните, политически и институционални пречки пред изграждането на офшорни вятърни централи (Проект № G-2109-62639)	–	38
Европейска фондация за климата – Разработване и пилотиране на методология за оценка на териториалните планове за справедлив преход в Централна и Източна Европа (Проект № G-2101-61429)	–	41
Европейска фондация за климата – Дългосрочни перспективи за декарбонизацията в България (Проект № G-2009-60916)	–	8
Немско сдружение за международно сътрудничество GIZ – Ангажиране на населението в борбата с изменението на климата чрез участие на потребителите в саниране и енергийни кооперативи	–	4
Партньорство за отворена информация – Демаскиране на дезинформационните послания в българските медии	–	3
ЕК – Подобряване на превенцията и междуведомственото сътрудничество срещу графика (ERADICATING)	48	–
Европейска фондация за климата – Разработване на нисковъглеродни политики за декарбонизация на българската икономика (Проект № G-2111-63105)	19	–
ЕК – Дерадикализация посредством оценка на радикализирането чрез различни идеологии (MIRAD)	59	–
ЕК – Заповеди за обезпечаване и конфискация: стъпки към създаване на общи стандарти (FORCE)	59	–
ЕК – Европейска технологично-иновационна платформа за биоенергия: подкрепа за заинтересованите лица в областта на възобновяемите горива и биоенергията 2022–2025 (ETIP)	293	–
ЕК – Обучениенагражданите за разпознаване на дезинформацията, базирано на изкуствен интелект (TITAN)	257	–

Център за изследване на демокрацията (Групата)
Приложения към консолидирания годишен финансов отчет, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
ЕК – Подготовка на научноизследователска инфраструктура за извличане на големи данни (SoBigData RI PPP)	146	–
Европейска фондация за климата – Подпомагане формулирането на политики с цел създаване на по-амбициозни ТПСР в България (Проект № G-2209-64730)	39	–
Държавен департамент на САЩ – Противодействие на хибридните заплахи, свързани с оръжията за масово унищожение (ОМУ) в Черноморския регион	170	–
Фондация „Уиндуърд“ – Извеждане от употреба на изкопаемия газ в Европа: приложимост, регулиране и възможности за финансиране в държавите – членки на ЕС от Централна и Югоизточна Европа	11	–
Европейска фондация за климата – Подпомагане на Комисията за енергиен преход за създаване на Национална пътна карта за климатична неутралност до 2050 г. (Проект № G-2210-64842)	25	–
Немско сдружение за международно сътрудничество – Повишаване капацитета за формиране на политики и управление на синята енергия в Централна и Източна Европа	43	–
Европейска фондация за климата – Повишаване на обществената осведоменост относно потенциала на вятърната енергия в енергийния преход в България чрез анализ на базата на ГИС в България, Унгария и Румъния (Проект № G-2211-65176)	19	–
ЕК – Противодействие на дезинформацията, насочена срещу Европейския проект (FHR)	68	–
Фонд за чист въздух – Обръщане на тенденциите: установяване на зони с ниски емисии на вредни вещества в транспортния сектор на гр. София	57	–
ЕК – Борба с организираната престъпност, свързана с кражби на коли, чрез разработване на бариери за превенция на онлайн предлагането на откраднати автомобили и авточасти (V-BAR)	116	–
ЕК – Правосъдие, съобразено с интересите на детето, в гръцките и кипърските съдилища (CHILD FRONT)	10	–

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Национален фонд за демокрация – Анализ и противодействие на зловредното чуждо влияние (Договор № 2021-13506)	12	–
Други	38	16
Общо финансираня по проектни действия	2 421	2 025
Финансиране на дълготрайни активи	464	4
Общо финансиране за бъдещи периоди	2 885	2 029

12. Приходи от грантове

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП) – Противодействие на битовата престъпност чрез мониторинг и повишаване на гражданската осведоменост (112+)	–	109
Европейска фондация за климата – Насърчаване на зеления преход в България чрез подкрепа на работата на Консултативния съвет във връзка с Европейския зелен пакт (Проект № G-2005-60565)	–	65
Европейска фондация за климата – Разработване и пилотиране на методология за оценка на териториалните планове за справедлив преход в Централна и Източна Европа (Проект № G-2101-61429)	54	83
Европейска фондация за климата – Дългосрочни перспективи за декарбонизацията в България (Проект № G-2009-60916)	17	69
Европейска фондация за климата – Оценка на възможностите за използване на ветрогенератори в българската акватория на Черно море (Проект № G-2009-60941)	–	25
Национален фонд за демокрация – Анализ и противодействие на зловредното чуждо влияние (Договор № 2022-13506)	181	9

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
ЕК (Европейска комисия) – Противодействие на антициганските прояви чрез обучение на специалисти и овластяване на ромската общност (LATCHO DROM)	10	6
ЕК – Обучение на адвокати, прокурори и съдии за гарантиране на по-добра защита на правата на мигранти и бежанци – жертви на трафик на хора (TRAIN PRO RIGHTS)	–	5
ЕК – Оценка на въздействието и ефективността на превантивните мерки върху директивите и рамковите решения на ЕС (PRE-RIGHTS)	26	23
ЕК – Ефектът на новите технологии, социалните медии и възприятията на населението върху миграционните потоци и сигурността в ЕС. Създаване на работещи мерки за противодействие, инструменти и практики (PERCEPTIONS)	73	18
ЕК – Прилагане на Стокхолмската програма в случаите на тероризъм и радикализация (FAIRNESS)	6	64
Държавен департемент на САЩ – Разобличаване на руските информационни операции в бившите социалистически държави: автоматизиран анализ, мониторинг и оценка на уязвимостта (HADES)	4	70
Мрежа на европейските фондации – Провокации и устойчивост: предизвикателства и отговори на руската дезинформация в Западна и Централна и Източна Европа	1	89
ЕК – Сътрудничество между съдебните и полицейските органи по превенция на радикализацията, водеща до тероризъм (JP-COOPS)	5	24
ЕК – Оценка на завладяването на държавата и мониторинг на антикорупционните политики на секторно равнище (SeeMaps)	–	45
ЕК – Изграждане на умения у младежите за справяне с крайнодесния екстремизъм онлайн (YouthRightOn)	–	49
ЕК – Услуги за мигранти, подпомогнати от ИКТ (МПСТ)	14	88
Централноевропейска инициатива – Изграждане на капацитет за прилагане на иновативни инструменти в рамките на ЕС за мониторинг на доброто управление и антикорупцията	–	27

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
Национален фонд за демокрация – Анализ и противодействие на зловредното чуждо влияние (Договор № 2019-1170)	–	63
ЕК – Стратегическа оценка на сътрудничеството между съдебните и полицейските органи (SAT-LAW)	–	13
ФМ на ЕИП и Норвежки ФМ – Прилагане на общи подходи за противодействие на корупцията и добро управление в Югоизточна Европа: иновативни практики и публично-частни партньорства (R2G4P)	300	156
ЕК – Ефективен граничен контрол на стоки с оценка на риска и без нарушаване на бизнес потока (ENTRANCE)	141	124
ЕК – Подкрепа на дяловото участие на енергопотребителите във ВЕИ инсталации (SCORE)	–	30
ЕК – Приобщаващ диалог по темата „енергийно гражданство“ в подкрепа на Европейския енергиен съюз (DIALOGUES)	137	52
ЕК – Технологии и методи за управление на миграционните потоци (ITFLOWS)	103	54
ЕК – Гражданското общество за добро управление и антикорупция в Югоизточна Европа: изграждане на капацитет за мониторинг, застъпничество и повишаване на осведомеността (SELDI)	105	40
Немско сдружение за международно сътрудничество – Диалог за енергийния преход в Югоизточна Европа	–	41
Немско сдружение за международно сътрудничество – Разпределение на социално-икономическите ефекти на цените на въглеродните емисии в Централна и Източна Европа	88	23
ЕК – Радикализация, секуларизъм и управление на религиите – сближаване на европейските и азиатските перспективи (GREASE)	82	41
Немско сдружение за международно сътрудничество GIZ – Ангажиране на населението в борбата с изменението на климата чрез участие на потребителите в саниране и енергийни кооперативи	59	70

Център за изследване на демокрацията (Групата)
 Приложения към консолидирания годишен финансов отчет, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
ЕК – Изследване на реалната стойност на енергийната ефективност (REFEREE)	88	77
ЕК – Европейска интегрирана инфраструктура за извличане и анализ на големи данни (SoBigData-PlusPlus)	46	43
Център за международно частно предприемачество – Овластяване на бизнеса на Балканите в подкрепа на реформите в региона	92	86
ФМ на ЕИП и Норвежки ФМ – Разработване на мониторингова методология и провеждане на национален мониторинг на политики и институционални практики във връзка с домашното насилие и насилието, основано на пола в България (GENDI)	7	25
ЕК – Разработване на общи минимални стандарти за регистриране на законно притежаваните оръжия и подобряване на обмена на информация между ЕС, Югоизточна Европа, Украйна и Молдова (REGISYNC)	71	27
ЕК – Кибервиктамизационен барометър: създаване и тестване на модел за сравнително изследване на бизнеса в ЕС и концепция на приложение за докладване на киберпрестъпления (CYBBAR)	119	23
ЕК – Изграждане на устойчиво общество в защита на демократичния дебат в Югоизточна Европа (FENCE)	114	3
ЕК – Усъвършенстване на подхода на наказателното правосъдие към жертвите на престъпления (REJUST)	–	29
ЕК – Фактори за появата на екстремизъм в обществата от Близкия Изток, Северна Африка и Балканите (CONNEKT)	144	140
ЕК – Оценка на риска от изолация на заподозрени и обвиняеми лица: ролята на медиите (ARISA 2)	40	68
ЕК – Методология за оценка на националния капацитет за противодействие на злоупотребата с ХБРЯ (химични, биологични, радиоактивни и ядрени) материали и свързаната с тях информация (MASC-SBRN)	78	88

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
ЕК – Преодоляване на антиджипсизма чрез овластяване на ромите за противодействие на дезинформацията и фалшивите новини в България (Care for Truth)	6	2
ЕК – Алтернативни мерки на задържането по време на досъдебното производство: осведоменост и сътрудничество между съдебните органи за постигане на общи стандарти (PRE-TRIAD)	100	13
Европейска фондация за климата – Оценка на китайското икономическо влияние в Централна и Югоизточна Европа (Проект № G-2004-60312)	–	110
Партньорство за отворена информация -- Анализ и популяризация на темата за дезинформацията в Югоизточна Европа като средство за налагане на руското икономическо влияние	–	11
Държавен департамент на САЩ – Зеленият преход като мотор за укрепване на енергийната сигурност в България	14	–
Държавен департамент на САЩ – Противодействие на хибридните заплахи, свързани с оръжията за масово унищожение (ОМУ), в България посредством укрепване на нормите и институциите за неразпространение	244	25
ФМ на ЕИП и Норвежки ФМ – Международна изследователска мрежа за оценка на инициативи, насочени към младежи над 25-годишна възраст, които не работят, не учат и не се обучават (LOST MILLENNIALS)	67	–
ЕК – Борба с организираната престъпност, свързана с кражби на коли, чрез разработване на бариери за превенция на онлайн предлагането на откраднати автомобили и авточасти (V-BAR)	86	–
Европейска фондация за климата – Анализ на причините за икономическия и демократичен упадък на Западните Балкани (Проект № G-2109-62713)	31	–
ЕК – Правосъдие, съобразено с интересите на детето, в гръцките и кипърските съдилища (CHILD FRONT)	29	–

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
ЕК – Подкрепа за жертвите на домашно насилие чрез програма за повишаване на капацитета и осведомеността сред специалистите по човешки ресурси (SHE)	46	–
Партньорство за отворен достъп до информация – Демаскиране на дезинформационните послания в българските медии	10	–
Европейска фондация за климата – Оценка на рисковете за енергийната и климатична сигурност при различните алтернативи за декарбонизация в Югоизточна Европа, в частност ролята на природния газ (Договор № G-2109-62719)	56	–
ЕК – Подобряване на превенцията и междуведомственото сътрудничество срещу графика (ERADICATING)	64	–
Европейска фондация за климата – Оценка на правните, политически и институционални пречки пред изграждането на офшорни вятърни централи (Проект № G-2109-62639)	77	–
Европейска фондация за климата – Разработване на нисковъглеродни политики за декарбонизация на българската икономика (Проект № G-2111-63105)	52	–
Европейска фондация за климата – Стратегическа оценка на схемите за субсидиране на възледобива в България (Проект № G-2201-63299)	10	–
ЕК – Дерадикализация посредством оценка на радикализирането чрез различни идеологии (MIRAD)	71	–
ЕК – Заповеди за обезпечаване и конфискация: стъпки към създаване на общи стандарти (FORCE)	51	–
Европейска фондация за климата – Повишаване на обществената осведоменост за ролята на технологиите за производство и съхранение на възобновяема енергия в дългосрочната стратегия за енергиен преход на България (Проект № G-2203-63596)	20	–
Европейска фондация за климата – Оценка на руското влияние в европейската енергетика с цел противодействие на руската агресия в Украйна (Проект № G-2203-63630)	98	–

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
Европейска фондация за климата – Анализ на рисковете за енергийната и климатична сигурност, произтичащи от нарастването на руското икономическо и политическо влияние, с цел по-добра осведоменост на управленските кръгове в Германия, Италия и ЕС (Проект № G-2204-63755)	176	–
ЕК – Европейска технологично-иновационна платформа за биоенергия: подкрепа за заинтересованите лица в областта на възобновяемите горива и биоенергията 2022–2025 (ETIP)	17	–
Европейска фондация за климата – Изготвяне на правна уредба за планирането, финансирането и осъществяването на проекти за производство на енергия от офшорен вятър в Черно море (Проект № G-2205-63973)	58	–
ЕК – Обучение на гражданите за разпознаване на дезинформацията, базирано на изкуствен интелект (TITAN)	29	–
Партньорство за отворен достъп до информация – Работна група за Украйна (Продължение)	7	–
Международен републикански институт – Изграждане на капацитет за противодействие на дезинформацията и зловредното чуждо влияние в България	36	–
ЕК – Подготовка на научноизследователска инфраструктура за извличане на големи данни (SoBigData RI PPP)	2	–
Европейска фондация за климата – Подпомагане формулирането на политики с цел създаване на по-амбициозни ТПСР в България (Проект № G-2209-64730)	1	–
Държавен департамент на САЩ – Противодействие на хибридните заплахи, свързани с оръжията за масово унищожение (ОМУ) в Черноморския регион	6	–
Фондация „Уиндуърд“ – Извеждане от употреба на изкопаемия газ в Европа: приложимост, регулиране и възможности за финансиране в държавите – членки на ЕС от Централна и Югоизточна Европа	14	–

Център за изследване на демокрацията (Групата)
Приложения към консолидирания годишен финансов отчет, 31 декември 2022 г.

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Приходите от грантове и други проекти за съответните периоди са както следва:		
Европейска фондация за климата – Подпомагане на Комисията за енергиен преход за създаване на Национална пътна карта за климатична неутралност до 2050 г. (Проект № G-2210-64842)	6	–
Други проекти	6	29
Общо приходи от проекти	3 695	2 374
Приходи от безвъзмездни дарения	–	56
Други приходи	27	204
Общо приходи	3 722	2 634

13. Приходи от услуги и други дейности

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Продажби на услуги	1 014	816
Приходи от безвъзмездни дарения	14	1
Приходи от други дейности	1	–
Общо приходи	1 029	817

14. Себестойност на продажбите

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Себестойност на продажбите (безвъзмездно финансиране)	3 430	2 319
Себестойност на продажбите (услуги и други дейности)	911	669
Общо разходи	4 341	2 988

В себестойността на продажбите и административните разходи на Групата се включват:

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Разходи за материали и консумативи	21	14
Външни услуги	1 301	860
Обезценка и амортизация	55	36
Заплати и хонорари	2 279	1 763
Социални осигуровки	301	247
Други разходи	384	68
Общо разходи	4 341	2 988

15. Финансови разходи, нетно

(Всички суми са в хил. лева)	За годината, приключваща на:	
	31 декември 2022 г.	31 декември 2021 г.
Печалби от валутно-курсови разлики, нетно	31	20
Разходи за валутно-курсови разлики, нетно	(11)	(6)
Печалби / загуби от валутно-курсови разлики, нетно	20	14
Други финансови приходи	–	4
Други финансови разходи	(8)	(7)
Други финансови разходи, нетно	(8)	(3)
Финансови разходи, нетно	12	11

16. Разходи за данъци

Основните компоненти на разхода за данъци върху дохода за годините, приключващи на 31 декември 2021 и 2022 г. са:

	Към 31 декември	
	2022 г.	2021 г.
Текущи данъци	37	34
Разходи за данъци	37	34

Официалната данъчна ставка за 2022 г., определена със Закона за корпоративното подоходно облагане, е 10% (2021 г.: 10%). Отсроченият данък е изчислен на база временни разлики по балансовия метод, използвайки приложимите данъчни ставки.

Движение на отсрочени данъци през годината

	Баланс на 1 януари 2021 г.	Приход в отчета за доходите	Баланс 31 декември 2021 г.
Имоти, машини и съоръжения	–	–	–
Търговски задължения	–	–	–
Нетни отсрочени данъчни активи/(пасиви)	–	–	–

Данъчните власти могат да извършват проверки на финансовите отчети и документация за предходните пет години от настоящия данъчен период и да определят допълнителни глоби. Ръководството на Групата не разполага с информация, която би довела до значителни задължения в тази област.

През последните години не са били извършвани данъчни проверки.

17. Сделки със свързани лица

Групата е свързано лице с Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ и консултантското звено на Фондацията.

През годината са извършени следните транзакции:

Свързано лице	Транзакции през годината	януари – декември		31 декември		31 декември	
		2022 г.	2021 г.	2022 г.	2021 г.	2022 г.	2021 г.
		Транзакции		Вземания		Задължения	
Фондация ПИК	Договор за наем	81	81	-	-	-	-
„АРК Консултинг“ ЕООД	Договор за консултантски услуги	13	-4	-	-	-	-
Българска асоциация за оценка на политиките	Договор за заем	(8)	40	174	182	-	-
		86	117	174	182	-	-

Сделки с директори и други ръководни лица

Общата сума на изплатените възнаграждения, хонорари и социални осигуровки, включени в разходите за външни услуги, са, както следва:

	2022 г.	2021 г.
Управителен съвет и Изпълнителен директор	<u>416</u>	<u>340</u>

18. Събития след датата на баланса

Няма значими събития след датата на финансовите отчети на Групата, които да изискват специфично оповестяване.